Выдаецца са сьнежня 1988 г.
Кошт 60 кап.

НАВІНЫ

2'1991

Беларускага Народнага Фронту «АДРАДЖЭНЬНЕ»

С.5 Чарнобыль... Наперадзе новая катастрофа?

С.3 «Вярхоўны Савет БССР распусьціць народ»

С.6 «Адзін спалены будынак Ваяводзкага камітэту партыі страта народнае маёмасьці яўна недастатковая»

Папраўка

У «Навінах» № 1'1991 здарылася прыкрая памылка. Фінансавая справаздача Беларускага Камітэту Дапамогі Ахвярам Радыяцыі павінна выглядаць наступным чынам:

	Ангельскія фунты
Прыбыткі:	
Ахвяры	32022,22
Інш. прыбыткі	83,00
Разам	32105,22
Выдаткі:	
Закуп лекаў	16040,43
Іншыя выдаткі	10,65
Разам	16051,08

Рэдакцыя прыносіць чытачам й а. Аляксандру Надсону прабачэньне.

ВАСІЛЬ БЫКАЎ – БЕЛАРУСКІМ РАБОЧЫМ: БОГ ВАМ У DАПАМОГУ!

Горача вітаю рабочы кляс гораду Менску, які гэтак гераічна выяўляе сваю рабочую згуртаванасьць у дасягненьні агульнанародных мэтаў, у барацьбе за кавалак хлеба, дэмакратыю й галоснасьць.

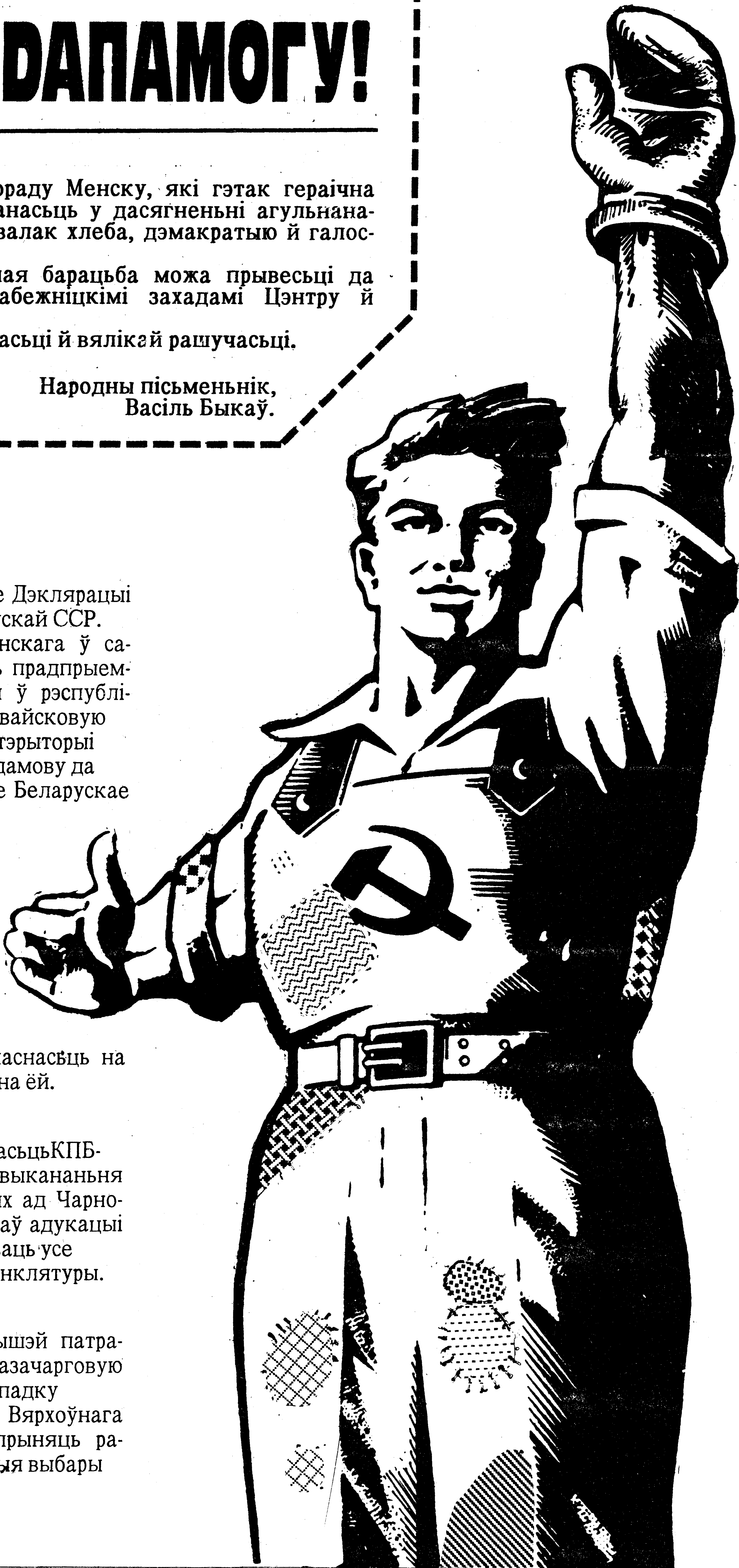
Толькі Вашая бескампрамісная барацьба можа прывесьці да ўсенароднай перамогі над грабежніцкімі захадамі Цэнтру й мяйсцовае партбюракратыі.

Жадаю Вам непахіснай цьвёрдасьці й вялікай рашучасьці.

Бог Вам у дапамогу!

Жыве Беларусь!

Народны пісьменьнік,
Васіль Быкаў.

Неадкладна распачаць выкананьне Дэклярацыі аб дзяржаўным сувэрэнітэце Беларускай ССР. Прыпыніць выплаты з рэспубліканскага ў саюзны бюджэт, перадаць маёмасьць прадпрыемстваў саюзнага падпарадкаваньня ў рэспубліканскую ўласнасьць, забясьпечыць вайсковую службу прызыўнікоў зь Беларусі на тэрыторыі Рэспублікі. Не падпісваць саюзную дамову да прыняцьця Канстытуцыі сувэрэннае Беларускае рэспублікі.

Неадкладна ўвесьці прыватную ўласнасьць на зямлю ўсім, хто пажадае працаваць на ёй.

Неадкладна нацыяналізаваць маёмасьцьКПБ-КПСС, выкарыстоўваючы яе дзеля выкананьня праграмы перасяленьня пацярпелых ад Чарнобыльскае катастрофы, дзеля патрэбаў адукацыі й аховы здароўя. Неадкладна скасаваць усе прывілеі партыйна-дзяржаўнае намэнклятуры.

Дзеля выкананьня пералічаных вышэй патрабаваньняў неадкладна склікаць пазачарговую сэсію Вярхоўнага Савету БССР. У выпадку нязадольнасьці або нежаданьня Вярхоўнага Савету выканаць патрабаваньні, прыняць рашэньне пра ягоны самароспуск і новыя выбары на шматпартыйнай аснове.

АЛЕСЬ АДАМОВІЧ:

Калі беларусы ўзьняліся, яны маюць намер перамагчы

Як далей будзе разьвівацца беларускі страйкавы рух? Ці чакае яго вялікі ўздым або зноў будзе спад? Ці сапраўды цярпеньню народа прыйшоў канец? Калі ўздым, ці ня стане ягоным фіналам жорсткая расправа? Гэтыя пытаньні хвалююць зараз усіх. Папулярны пісьменьнік, народны дэпутат СССР Алесь Адамовіч сказаў у тэлефонным інтэрвію "Навінам", што калі беларусы ўздымаюцца на справядлівую справу, яны заўсёды ідуць да канца.

"Навіны": Спадар Адамовіч, пасьля падзеяў 30 кастрычніка 1988 году Вы назвалі Беларусь "антыперабудоўчай Вандэяй". Гэты выраз абляцеў увесь сьвет. Як можна было-б назваць Беларусь пасьля красавіцкіх страйкаў 1991 году?

Алесь Адамовіч: Па-першае, мушу ўдакладніць, я не называў тады ўсю Беларусь Вандэяй. Я меў на ўвазе тагачасных кіраўнікоў Беларусі – Паўлава й увесь ягоны партыйна-ідэялягічны клян, палітыка якога ў вачох краіны й усяго сьвету рабіла Рэспубліку антыперабудоўчай Вандэяй. Але ў тым-жа артыкуле было сказана: ёсьць народ, ёсьць людзі, якія сваім маршам у Курапаты сьцьвердзілі, што яны ня згодныя з роляй вандэйцаў. Пазьней тое самае кіраўніцтва, перакрыўляючы зьмест маіх словаў, зьярталася да самалюбства беларусаў: маўляў, Адамовіч назваў сваю Радзіму Вандэяй...

Цяпер перад усім сьветам беларусы зноў даказалі, што ўсе спробы ператварыць рэспубліку ў аплот рэакцыі, прымусіць людзей сьлепа выконваць загады ня толькі сваёй, але й цэнтральнай партакратыі апынуліся безвыніковымі.

"Навіны": Як сёньня ставіцца да Беларусі дэмакратычная Масква?

А.А.: З пачуцьцём захапленьня й віны за адмоўную рэакцыю на падзеі, зьвязаныя з ваяжом М.Гарбачова ў Рэспубліку. Многія разважалі тады так: гэтага ня можа быць, гэта немагчыма. Цяпер пануе ўздым і радасьць, што гэтае меркаваньне не было памылкаю.

"Навіны": Як вядома, Прэзідыюм ВС БССР не задаволіў патрабаваньні забастоўшчыкаў. У гэтай сітуацыі менскі страйкам рэкамэндаваў заводзкім страйкамам прывесьці свае прадпрыемствы ў перадстрайкавы стан. Гэтае рашэньне было ратыфікаванае на канфэрэнцыях і сходах многіх працоўных калектываў. Палітычны страйк мяркуецца распачаць 23 красавіка.

А.А.: Сёньня беларускія рабочыя адсунулі агульнасаюзныя палітычныя патрабаваньні на другі плян. Думаю, што гэта верны шлях. Нашыя забастоўшчыкі заявілі пра сваю салідарнасьць з саюзнымі патрабаваньнямі, але вельмі добра, што пасьля гэтага былі выстаўленыя свае, больш рэальныя патрабаваньні

Нерэальна, праводзіць рэгіянальны страйк, патрабуючы зьменаў у маштабах усяго СССР. Выстаўляючы-ж патрабаваньні да свайго ўраду, да кіраўніцтва КПБ, беларускі народ, рабочы рух рэальна могуць дасягнуць перамогі.

Чаго пажадаць? Гэта будзе нялёгкае змаганьне, асабліва, калі ўлічыць, што Беларусь – ракетная стартавая пляцоўка саюзнага вайскова-прамысловага комплексу. Беларусы павінны ўсьведамляць, што ім давядзецца сутыкнуцца зь вельмі актыўным супраціўам іх імкненьню да самастойнага й вольнага жыцьця. Моц гэтага супраціву непасрэдна зьвязаная з тымі дзесяткамі пускавых ракетных установак, якія ў нас пад нагамі. Вайскова- прамысловы, вайскова-партыйны комплекс да апошняга будзе змагацца за іх. Мы не павінны на гэта забывацца. У патрабаваньнях забастоўшчыкаў, прамовах народных дэпутатаў, нават выступах лідэраў Народнага Фронту гэтае галоўнае зло амаль ня ўзгадваецца. Зло ня толькі ў тым, што гэта дзесяткі магчымых Чарнобыляў, і ня толькі ў тым, што першы ўдар у па-ранейшаму магчымай ядзернай вайне прыйдзецца на Беларусь. Зло ў тым, што нам ані на мэтар, ані на сантымэтар не дадуць адыйсьці ад улады Цэнтру менавіта з-за таго, што ў нас стаяць гэтыя ракеты.

Адным з галоўных патрабаваньняў беларускага страйкавага руху павінна стаць наступнае: забірайце свае ракеты. Калі будзе выканана яно, лягчэй будзе дасягнуць выкананьня іншых. Калі яно ня будзе выканана – ня будзе нічога.

"Навіны": Менскі страйкам невыпадкова наблізіў дату палітычнага страйку да гадавіны Чарнобыльскае катастрофы.

А.А.: Чарнобыль яшчэ раз пацьвердзіў ісьціну: звыш 70 гадоў намі кіравала партыя, якую ўзначальвалі палітычныя злачынцы. Калі казаць аб'ектыўна, сярод іх былі й сьветлыя асобы, але заканамернасьць менавіта злачынная. Мы заўсёды мелі справу з палітычнымі гвалтаўнікамі й крымінальнікамі. Яны зноў выявілі сябе ў часе Чарнобыльскае катастрофы й ліквідацыі яе наступстваў. Народ мае маральнае права патрабаваць іхняе адстаўкі, яны не павінны займаць кіраўнічыя пасады пасьля таго, як уся краіна, увесь народ даведзеныя да такога становішча. Чарнобыль назаўсёды замацаваў у сьвядомасьці людзей разуменьне таго, хто намі кіраваў столькі год. Намі кіравалі злачынцы.

"Навіны": Многія лічаць Вас знаўцам нацыянальнага характару. Як, на Вашую думку, будзе разьвівацца сітуацыя?

А.А.: Угадаць тут вельмі цяжка, бо дзейнічаюць дзьве сілы. З аднаго боку, народны рух, з другога – ягоныя праціўнікі. Што-ж датычыцца беларусаў, дык трэба памятаць, што ў блізкім мінулым гэтая Рэспубліка – партызанка. Беларусы – цярплівая нацыя, але калі ўціск робіцца занадта моцны (а цяпер ён будзе такі, зважаючы на ракеты) яны ўздымаюцца на барацьбу за справядлівую справу. І калі ўжо беларусы ўзьняліся на гэтую барацьбу, значыць, яны маюць намер перамагчы. Бяз гэтага намеру яны маглі-б яшчэ чакаць. Калі-ж намер перамагчы нарадзіўся, умацаваўся, беларусы ідуць заўсёды да канца.

Запісаў Алесь Суша.

Зянон ПАЗЬНЯК
Лявон БАРШЧЭЎСКІ
Уладзімер ЗАБЛОЦКІ

ШЛЯХ ДА НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ

Больш як два гады дэмакратычнае працы ў цяжкіх абставінах антынароднае камуністычнае рэакцыі спатрэбіліся на Беларусі, перш чым яе працоўны народ арганізавана паўстаў на змаганьне за свае правы, свабоду й незалежнасьць Бацькаўшчыны. Народ, зь якога маскоўскія камуністычныя "правіцелі" й мясцовыя партыйныя кіраўнікі хацелі зрабіць сьляпога самагубцу, падвопытную чарнобыльскую жывёлу, пешку ў палітыканскай гульні, – гэты народ сьведчыць пра сваё разуменьне, што ніякое паляпшэньне жыцьця, ніякія эканамічныя рэформы, ніякое выратаваньне ад вынікаў чарнобыльскае катастрофы немагчымае пакуль ня будзе сувэрэнітэту, свабоды й незалежнасьці Бацькаўшчыны, пакуль сам народ вольнае Беларусі ня стане распараджацца вынікамі свае працы, сваёй зямлёю, багацьцем і рэсурсамі, пакуль сам праз сваіх выбраных прадстаўнікоў ня стане кіраваць сваёй дзяржаваю. Гэта недасягальна, пакуль будзе існаваць савецкая партыйная імпэрыя й усеагульная манаполія КПСС. Але народ выяўляе арганізаванасьць і клопат пра будучыню свае зямлі.

На вялікі жаль, пра Беларусь, нават пра яе чарнобыльскую трагедыю амаль нічога ня ведаюць на Захадзе. Гэта кепска. Мы пазбаўленыя міжнароднае салідарнасьці й падтрымкі дэмакратычных краінаў. Камуністычныя начальнікі не пускалі інфармацыю на Захад, перашкаджалі дэмакратычным сувязям, дэзынфармавалі людзей.

На пачатку красавіка ў Злучаныя Штаты Амэрыкі й Канаду выехала нашая дэлегацыя ад парлямэнцкай фракцыі БНФ. Мэта паездкі – зламаць інфармацыйную блякаду вакол Беларусі, навязаць палітычныя кантакты зь дзяржаўнымі й грамадзкімі структурамі гэтых краінаў, дамагчыся падтрымкі дэмакратычных працэсаў, што адбываюцца ў нашай Рэспубліцы, і галоўнае – высьветліць магчымасьці выратаваньня беларускага народу ад чарнобыльскае радыяцыі, верагоднасьць заключэньня адпаведных эміграцыйных кантрактаў, пагадненьняў аб калектыўнай арэндзе зямлі ў Канадзе, аб магчымасьці стварэньня тут канадзка-беларускіх вытворча-тэхналягічных цэнтраў, аб часовым эміграцыйным статусе для беларускага насельніцтва, якое падвяргаецца на Беларусі радыяцыйнаму генацыду.

Страйкавыя падзеі на Беларусі сталіся нечаканасьцю для грамадзтва й палітычных колаў ЗША й Канады. Гэта вынік неінфармаванасьці заходняга сьвету пра дэмакратычны рух на Беларусі. Аднак цяпер становішча выпраўляецца. Голас беларускіх рабочых прагучаў на ўвесь сьвет і мы зьяўляемся сьведкамі таго, што яго чуюць.

Дзьверы Кангрэсу, Дзяржаўнага дэпартамэнту, грамадзкіх арганізацыяў ЗША, парлямэнту правінцыі Антарыё й мэтраполіі Таронта ў Канадзе былі адчыненыя перад намі, гэтак-жа, як і перад усімі іншымі людзьмі добрае волі, і ўсюды было выяўленае зацікаўленьне падзеямі на Беларусі. Сам беларускі народ разбурае вакол сябе змову маўчаньня, сам беларускі народ сьведчыць пра сваё змаганьне й кліча да салідарнасьці. Сам беларускі народ вызначыць ад якіх саюзаў або садружнасьцяў яму будзе больш карысьці.

Мы штодзённа падтрымліваем сувязь зь Менскам, абменьваемся інфармацыяй зь сябрамі БНФ, парлямэнцкай Апазіцыі Вярхоўнага Савету, Менскага страйкаму. Можна не сумнявацца, што Прэзідыюм Вярхоўнага Савету й урад пад кіраўніцтвам КПБ-КПСС пастараюцца рознымі спосабамі ашукаць страйкамы, падмануць народ, ня выканаць абяцаньняў. Хлусьні й ашуканству трэба супрацьдзейнічаць палітычнай працаю й арганізацыяй прадстаўнічых структураў, якія здольныя будуць у выпадку неабходнасьці правесьці адкліканьне дэпутатаў Вярхоўнага Савету й наладзіць нечарговыя дэмакратычныя выбары.

Беларусь ідзе сваім шляхам да свабоды й незалежнасьці. Гэта шлях вяртаньня ў Эўропу, шлях канструктыўны й цывілізаваны, які павінен забясьпечыць нам адзінства нацыі, еднасьць грамадзтва й адраджэньне культуры. Камуністам і гарбачоўскім палітыкам не ўдалося справакаваць у нас разбуральных сутыкненьняў, не ўдалося скампрамэнтаваць Народны Фронт і ўвесь дэмакратычны рух. Надыходзіць пара поўнага банкруцтва камуністычнае дыктатуры. Шлях, якім ідзе Беларусь да свабоды, павінен прывесьці да больш грунтоўнага ўсталяваньня сувэрэнітэту й дэмакратычнага грамадзтва, чым там дзе людзі разьядналіся, дзе страляюць, дзе сьпяшаюцца без пары. Людзі павінны перамагчы страх. Перад намі вольная будучыня Беларусі, за якую трэба сьмела й пасьлядоўна змагацца, дзеля якой трэба цярпліва й энэргічна працаваць.

20 красавіка 1991 г.
г. Таронта, Канада.

КРОНІКА

14 красавіка ў Менску адбылася арганізацыйнае паседжаньне па стварэньні рэспубліканскага страйкавага камітэту. Старшынём камітэту абраны сп. М. Собаль. 15 красавіка прынятае "Палажэньне аб страйкавым камітэце Беларусі", у якім вызначаныя мэты, структура, маёмасьць і грашовыя сродкі, умовы спыненьня дзейнасьці рэспубліканскага страйкаму.

Салігорск, 17 красавіка ў 0.00 гадзін была спыненая праца на 4 рудніках і ўзбагачальнай фабрыцы. Да страйку імкнуліся далучыцца яшчэ 3 руднікі. Колькасьць удзельнікаў палітычнага страйку – каля 4000 чалавек. На час перамоваў з урадам страйк вырашана не спыняць.

16 красавіка міліцыя затрымала й выслала з Салігорску двух прадстаўнікоў шахцёраў Данбасу, якія 17 красавіка меліся выступіць на рабочым мітынгу.

19 красавіка ў Савеце Міністраў БССР адбыўся брыфінг, прысьвечаны вынікам перамоваў страйкаму Рэспублікі з урадам. Прадстаўнікі абодвух бакоў паведамілі, што на перамовах па эканамічных пытаньнях у Савеце Міністраў БССР дасягнутыя пэўныя пагадненьні.

Разам з тым прадстаўнік рэспубліканскага страйкавага камітэту народны дэпутат БССР С. Антончык адзначыў: неканструктыўнасьць пазіцыі Вярхоўнага Савету БССР, яго нежаданьне прымаць палітычныя патрабаваньні рабочых вядзе да канфрантацыі.

Менск, 22 красавіка. Прадстаўнікі страйкавага камітэту С. Антончык, М. Собаль, Г. Мухін, Г. Быкаў атрымалі пісьмовае запрашэньне на размову да пракурора БССР Г. Тарнаўскага ў сувязі з заплянаваным на 23 красавіка рэспубліканскім палітычным страйкам.

23 красавіка пасьля безвыніковых перамоваў з урадам БССР рабочыя Беларусі ўзнавілі страйк. Гэтая акцыя носіць чыста палітычны характар, прычым цікава, што патрабаваньні забастоўшчыкаў спазналі пэўную эвалюцыю: акцэнт зроблены не на патрабаваньні да саюзнага ўраду , а на рэспубліканскі сувэрэнітэт. Рабочыя ішлі на мітынгі зь бел-чырвона-белымі сьцягамі й лёзунгамі "Жыве Беларусь!" Геаграфія страйку істотна пашырылася: гарадзкія страйкавыя камітэты створаныя ў Менску, Магілёве, Бярэсьці, Слуцку, Жодзіне, Лідзе, Жлобіне, Маладэчне, Гомелі, Воршы. Працягваюць страйк, пачаты 17 красавіка шахцёры Салігорску. У Ратамцы – пасёлку з 5000-ым насельніцтвам – створаныя 8 страйкавых камітэтаў на прадпрыемствах і ва ўстановах. Працягваецца фармаваньне рэгіянальных страйкамаў.

Як паведаміў народны дэпутат БССР В. Голубеў, 23 красавіка адбылося сумеснае пасяджэньне Прэзідыюму ВС БССР з кіраўніцтвам КДБ, МУС і пракуратуры. Абмяркоўвалася цяперашняя палітычная сітуацыя ў Рэспубліцы.

24 красавіка ў Менску працягваўся палітычны страйк. На мітынгу, які адбыўся на пляцы Леніна, прадстаўнік страйкавага камітэту паведаміў, што цалкам або часткова ў горадзе баставалі 40 прадпрыемстваў. Адказнасьць за вынікі страйку ягоныя ўдзельнікі ўсклалі на ВС БССР. На вечаровым паседжаньні гарадзкі страйкам прыняў рашаньне аб працягу акцыі 25 красавіка.

А 15-ай гадзіне ў памяшканьні страйкаму была адключаная тэлефонная сувязь.

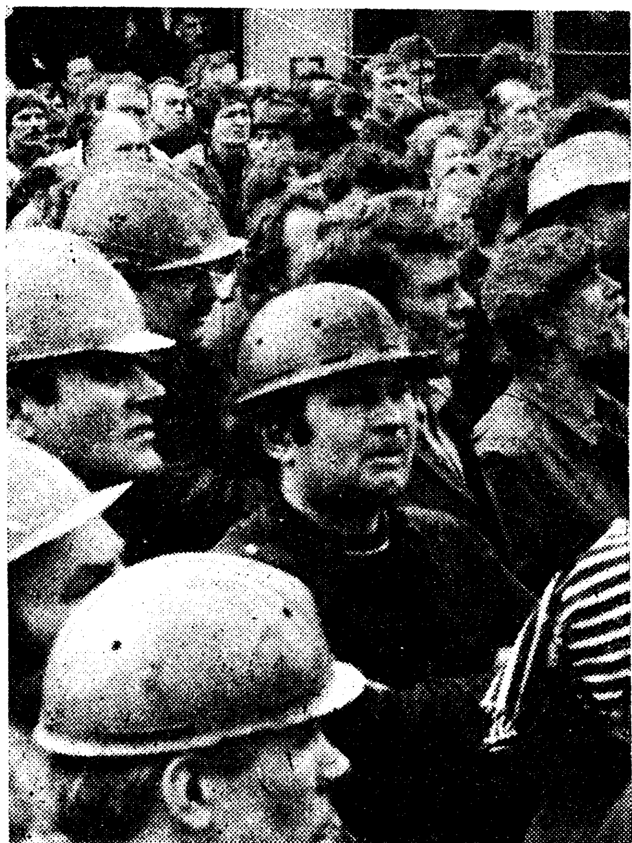
24 красавіка адбыўся Пленум ЦК ЛКСМБ. Было прынятае рашэньне аб стварэньні газэтна-выдавецкага канцэрну ЦК ЛКСМБ, кіраўніком якога прызначаны рэдактар тыднёвіку "Чырвоная зьмена" сп. У. Бельскі. Рэдактар "Знамя юности" сп. А. Класкоўскі на сваёй пасадзе не зацьверджаны.

Як паведаміў супрацоўнік ЦК ЛКСМБ У. Хлабардаў, прычынаю незацьвярджэньня сп. Класкоўскага на пасадзе рэдактара стала тое, што "Знамя юности" прысьвячала занадта мала ўвагі жыцьцю й праблемам ЛКСМБ.

26 красавіка, у 5-я ўгодкі катастрофы на ЧАЭС, у Менску мае адбыцца Чарнобыльскі Шлях. Удзельнікі шэсьця зьбіраюцца на пл. Волі а 16.00 гадзіне. Пасьля набажэнства калёна рушыць на пл. Бангалёр, дзе плянуецца правесьці мітынг- рэквіем і адкрыцьцё памятнага знаку ахвярам Чарнобылю.

3–4 КРАСАВІКА

«Жалезны поступ батальёнаў пралетарыяту»

Страйкавы рух стыхійна распачаўся у Менску. Першымі спынілі працу рабочыя Электратэхнічнага заводу, якія перакрылі трамвайны рух па вул. Даўгабродзкай і зарганізавалі мітынг. Пазьней да іх далучыліся рабочыя заводаў аўтаматычных лініяў, шасьцерняў і большасьць цэхаў трактарнага. На сумесным мітынгу быў выбраны аргкамітэт гарадзкога страйкаму.

4 красавіка па Менску пракацілася хваля стварэньня заводзкіх страйкамаў.

Шматтысячныя калёны рабочых з усяго гораду рушылі на пляц перад Домам ураду пад лёзунгам "Рынкавым цэнам – рынкавыя заробкі". Побач з эканамічнымі на мітынгу былі вылучаныя палітычныя патрабаваньні. У прыватнасьці, рабочыя запатрабавалі дэпартызацыі ўсіх дзяржаўных структураў, роспуску ВС БССР, прыняцьця закону аб выбарах у БССР на шматпартыйнай аснове, правядзеньня новых выбараў да 30 ліпеня 1991 г. і інш. Па папярэдніх ацэнках, агульная колькасьць удзельнікаў страйку 50 – 100 тыс. чалавек. Для адказу на свае патрабаваньні рабочыя далі ўраду тыдзень. У Салігорску спыніліся 3-і й 4-ы руднікі ВА "Беларуськалій". Шахцёры вылучылі палітычныя патрабаваньні.

Сапраўды, рабочая сіла ў спэцоўках, што рухалася 4 красавіка па Ленінскім праспэкце, рабіла моцнае ўражаньне. Такога Менск яшчэ ня бачыў, бо на вуліцы выйшлі людзі, якія дагэтуль у палітыцы ня ўдзельнічалі. Іх не ахапляла прага палітычнае дзейнасьці, яны хацелі нармальна працаваць, атрымліваць нармальны заробак, спакойна гадаваць дзяцей. Але само жыцьцё штурхнула іх у палітыку.

Падвышэньне цэнаў сталася тым пускавым мэханізмам, які ўзьняў гэтых людзей на барацьбу.

Страйкі пачаліся стыхійна. Хаця й БНФ і кампартыя й дырэктарскі корпус чакалі, што падвышэньне цэнаў можа выклікаць сацыяльны выбух, але ў вызначэньні маштабаў і тэрмінаў памыліся, бадай, усе.

Стыхійнасьцю тлумачыцца й няўзгоднены, нерэгулярны напачатку характар страйкаў – заводы далучаліся да страйку ў розны час, вылучалі розныя патрабаваньні. На гэтым спрабаваў згуляць урад, намесьнік старшыні СМ БССР Міхал Мясьніковіч, фармулюючы адмову весьці перамовы, сказаў: "Я ня ведаю з кім мне дамаўляцца, я атрымаў розныя патрабаваньні ад розных людзей".

Зьдзіўляе ня тое, што страйкі адбыліся стыхійна, але тое, як хутка яны перасталі быць такімі. Менскія рабочыя выявілі здольнасьць да хуткае самаарганізацыі. Прадстаўнікоў у гарадзкі страйкам абіралі на сходах ці канфэрэнцыях заводаў. Усе заводы, якія падтрымалі забастоўку, былі прадстаўленыя ў страйкаме, таму й давер да яго ў рабочых быў поўны.

Другая асаблівасьць рабочага руху, якая зараз, нібыта, зьнікае – скептычнае стаўленьне да інтэлігенцыі. Гэта вынік шматгадовае камуністычнае прапаганды, што сеяла варожасьць паміж рабочымі й інтэлігенцыяй. Адзін з удзельнікаў мітынгу на пляцы перад Домам ураду выкрыкваў: "Тут прыйшлі рабочыя, а не які-небудзь БНФ", "Няхай прамаўляюць толькі рабочыя". У гэтых выкрыках – недавер да палітыкаў і страх, што рабочых, якія толькі прачнуліся да грамадзянскага жыцьця, паспрабуюць выкарыстаць у сваіх мэтах. Але гэтая хвароба рабочага руху мінае даволі хутка. Па-першае, ідэялягічныя схемы самі па сабе, а жыцьцё само па сабе: зараз адсутнічае сацыяльны бар'ер, які падзяляе інтэлігенцыю й рабочых. Па-другое, у палітыкі ёсьць свая лёгіка, і пошук рабочымі саюзьнікаў непазьбежны. Невыпадкова страйкам стаў фармаваць камісіі экспэртаў. Страйкаму патрэбны прафэсійны інтэлект, а ўзаемная патрэба лепш за ўсё лечыць узаемную падазронасьць.

5 КРАСАВІКА

Дэструктыўныя сілы або пра беларушчыну

На сходзе прадстаўнікоў страйкамаў быў выбраны гарадзкі страйкавы камітэт. Яго сустаршынямі сталі Сяргей Антончык, Генадзь Быкаў і Георг Мухін. У Прэзідыюм Вярхоўнага Савету БССР і Саўмін Рэспублікі яны перадалі патрабаваньні, сфармуляваныя на мітынгу перад Домам ураду. На гэты дзень у горадзе заводзкія страйкамы былі створаныя на 42 прадпрыемствах. Да забастоўшчыкаў Салігорску далучыліся 1-ы і 2-і руднікі, шахтабудаўнічае ўпраўленьне й некалькі дапаможных вытворчасьцяў. Страйкавалі заводы Жодзіна, Фаніпалю, Магілёву, Бярэсьця, Гомелю, Лунінцу ды інш.

Увечары абяцаныя забастоўшчыкам штодзённыя 15 хвілінаў прамога эфіру на Беларускай тэлевізіі былі зьменшаныя да 5.

Якую ролю ў красавіцкіх падзеях адыграў БНФ? Немалую. Па-першае, спрацавала двухгадовая дзейнасьць БНФ, мітынгі, выступы ў друку, праца апазіцыі ў ВС Рэспублікі. За гэты час БНФ так і ня стаў масавым рухам. Шырокія сацыяльныя пласты нібы й ня слухалі праграмы мераў па выхадзе з крызісу, заклікаў да стварэньня структураў уплыву, у тым ліку й страйкамаў. Як высьветлілася, ня слухалі, але нешта пачулі. І калі падыйшоў час, прыгадаліся й меры й прамовы й словы. Патрабаваньні страйкамаў падобныя на праграмныя мэты БНФ, на пляц перад Домам ураду рабочыя таксама пайшлі па шляху, пракладзеным БНФ.

Безумоўна, паўплывалі тут і шахцёрскія страйкі й прыклад суседзяў і агульныя зьмены варункаў у краіне й новыя ідэі й інфармацыя, што ідзе адусюль, але й роля БНФ была немалой. Апрача таго, БНФ паўплываў, так-бы мовіць, арганізацыйна. У 1988 годзе ён абудзіў да грамадзянскага жыцьця розных людзей, аб'яднаных непрыняцьцем таталітарызму. Групы падтрымкі БНФ маглі быць вельмі маленькімі – некалькі чалавек на велічэзны завод, але яны былі амаль паўсюдна. Людзі, што працавалі побач, ведалі гэта й ведалі іх. Калі-ж пачаліся страйкі, сябры БНФ апынуліся на сваім мейсцы. Многія зь іх увайшлі ў страйкамы, сталі іхнімі лідэрамі. Яны адразу надалі руху арганізаваныя формы. Палітычны досьвед сяброў БНФ на заводах дапамог рабочым у іхняй барацьбе.

Адсутнасьць у Менску ў гэтыя крытычныя дні лідэра Фронту й дэпутацкае апазіцыі ў ВС БССР сп. Зянона Пазьняка мае вельмі адмоўныя наступствы. Апазіцыя ў ВС БССР выглядае ў гэтыя дні крыху бездапаможна, нават да простае думкі пра збор подпісаў з патрабаваньнем склікаць пазачарговую сэсію яна прыйшла са значным спазьненьнем.

Мітынгі, нават страйкі, непасрэдна ня робяць палітыку, яны на яе ўплываюць, уплываюць на інстытуты публічнае ўлады, у якіх робіцца палітыка. Калі робіцца.

Доўгі час палітычнае становішча на Беларусі зводзілася да простае формулы: ёсьць КПБ і ёсьць БНФ. Красавік 1991-га гэтую расстаноўку сілаў зьмяніў. На авансцэну выйшаў шырокі рабочы рух, той самы масавы рух, якім ня стаў БНФ. Лідэры рабочага руху, хаця многія зь іх і зьвязаныя з БНФ, самастойна вызначаюць сваю палітыку. БНФ па большасьці прыкметаў – рух нацыянальна-дэмакратычны, рабочы рух – агульна-дэмакратычны.

Беларушчына, уласна кажучы, зараз і пачынаецца: і тое, як праходзілі страйкі, і ёсьць выяўленьне сучаснага нацыянальнага характару беларусаў. І калі палітычны працэс падняў уласна народ, уласна беларушчыну, ён і набыў свае ўнікальныя нацыянальныя рысы. Шлях Беларусі да волі стаўся непадобным на шляхі народаў Балтыі, нават Украіны, тут болей падабенства з польскай "Салідарнасьцю".

Пры гэтым можна гаварыць адно пра падабенства працэсаў, а ўвогуле беларусы выявілі падабенства толькі на саміх сябе. Хвала й пашана лепшым прадстаўнікам Беларускага Адраджэньня, якія ў гэтыя дні былі са сваім народам, з тым, які ён ёсьць.

Разважаючы палітычна, БНФ і рабочы рух пры ўсіх узаемных калізіях патрэбныя адзін аднаму. Іх аб'ядноўвае агульнае імкненьне да свабоды. Узаемаўплыў гэтых двух дэмакратычных рухаў дабратворна адаб'ецца на кожным зь іх, дапаможа ўдакладніць свае тактычныя й ідэйныя пазіцыі, аб'яднаць намаганьні.

9 КРАСАВІКА

Папулізм! Шарыкавы! Быдла!

13.00 у Менску распачаўся 2-гадзінны папераджальны "тэлевізійны страйк". Па ацэнках гарадзкога страйкаму не працавала каля 20 — 40 тыс. чал. Прадстаўнікі заводзкіх страйкавых камітэтаў выставілі пікет каля будынку рэспубліканскага тэлецэнтру. Ня глядзячы на гэта, магчымасьці выступіць у прамым эфіры забастоўшчыкі не атрымалі. У сувязі з адмовай ураду прытрымлівацца дасягнутага пагадненьня вечаровае паседжаньне гарадзкога страйкаму рэкамэндавала заводзкім страйкамам з 10 красавіка распачаць гарадзкі страйк.

Абвінавачваньні рабочых у папулізьме можна было пачуць у гэтыя дні ад розных людзей. Казалі гэта й партапаратчыкі й дамы інтэлігентнага выгляду, цадзілі скрозь зубы "прагрэсіўныя" дэпутаты.

Безумоўна, не без папулізму. Рабочыя не рабілі падлікаў, колькі будзе каштаваць выкананьне іхніх эканамічных патрабаваньняў. Многія палітычныя патрабаваньні гучаць як: а пайшлі-б вы ўсе – і зьезд і Вярхоўныя Саветы і Прэзідэнт. На пытаньне, як практычна распусьціць ВС БССР, адзін з удзельнікаў мітынгу адказаў: "Яго распусьціць народ". У адказе – гонар за сваю нечаканую моц, але юрыдычна ён, мякка кажучы, вельмі слабы. Імкненьне часткі рабочых да простых рашэньняў будзе яшчэ доўга адчувацца й прынясе горкі плён.

Але зьвернем увагу на некаторыя маральныя аспэкты рабочага пратэсту. Страйкі й мітынгі прайшлі на рэдкасьць мірна, не была разьбітая ніводная шыба, ня кажучы ўжо пра галовы. Забастоўшчыкі адразу-ж вылучылі палітычныя патрабаваньні, адразу-ж усьвядомілі шчыльную сувязь паміж пустымі паліцамі й прынцыпамі арганізацыі камуністычнага грамадзтва. Яны пераканалі не пачынаць страйк работнікаў "хуткае дапамогі", чыгункі, харчовае прамысловасьці. Акрамя таго, 9 красавіка яны баставалі за чыстую ідэю – за свабоду слова, за прамы эфір для страйкаму. І баставалі цэлыя заводы.

Зусім не рабочы рух ёсьць крыніцаю папулізму. Бо хіба фінансаваньне сацыяльных праграмаў шляхам выкарыстаньня друкарскага станка ня ёсьць папулізмам? А амбітныя ваенныя праграмы й нікому не патрэбныя будоўлі стагодзьдзя ня ёсьць папулізмам? А нацкоўваньне людзей на каапэратывы? А апошняе адміністратыўнае падвышэньне цэнаў? Папулізм адкуль зыходзіў, адтуль і працягвае зыходзіць. І тое, што панства, якое праводзіць названыя меры, сытае, носіць гальштукі й мае вышэйшую адукацыю, сутнасьці справы не зьмяняе.

Сёньня папулізм – нашая агульная хвароба. Калі адукаваны дасьведчаны беларускі палітык сацыяль-дэмакратычнага гатунку кажа, што яго мэта – дасягненьне роўнасьці ў багацьці й выступае супроць прыярытэту прыватнае ўласнасьці, разумееш, што на папулізм хварэюць ня толькі рабочыя.

Ёсьць яшчэ адзін, чыста палітычны аспэкт тэмы. З патрабаваньнямі рабочых адбываліся пэўныя зьмены. У канчатковым тэксьце зьявіліся й круглы стол для ўсіх палітычных сілаў Рэспублікі й скліканьне пазачарговае сэсіі ВС БССР. Дарэчы, жорсткасьць эканамічных патрабаваньняў мае простае тлумачэньне – людзі ня вераць камуністычнаму ўраду, не ўважаюць яго за свой, народны, ня хочуць трываць і чакаць. Хаця ад іншага ўраду падобныя меры, мажліва, і ператрывалі-б. Трываюцьжа палякі жорсткія наступствы пляну Бальцаровіча, а любыя меры камуністаў выклікалі ў Польшчы хвалі страйкаў.

10–11 КРАСАВІКА

Рабочы рух і авангард рабочае клясы

10 красавіка ў Менску спынілі працу звыш 60 прадпрыемстваў. Заводзкія страйкамы былі створаныя на 82 прадпрыемствах. У Менску ў страйку удзельнічала звыш 150 тыс. чалавек, да рабочага руху пачалі стыхійна далучацца студэнты. Намесьнік Старшыні Вярхоўнага Савету БССР Станіслаў Шушкевіч даў забастоўшчыкам пісьмовыя гарантыі адносна прамога эфірнага часу на БТ.

У гэты дзень страйкавалі прадпрыемствы Барысаву, Маладэчна, Жодзіна й інш. Агульная колькасьць забастоўшчыкаў перавышала 200 тыс. чалавек.

У сувязі з адмовай ураду весьці перамовы Менскі страйкам рэкамэндаваў заводзкім страйкамам не перапыняць страйк 11 красавіка, а таксама прыступіць да падрыхтоўкі ўсебеларускага палітычнага страйку, кульмінацыйнымі патрабаваньнямі якога павінны стаць самароспуск Вярхоўнага Савету БССР, скліканьне круглага стала, утварэньне часовага кааліцыйнага ўраду народнага даверу. 11 красавіка прадстаўнікі Менскага страйкаму атрымалі ад Прэзідыюма Вярхоўнага Савету й ураду два пратаколы адносна іх гатоўнасьці весьці перамовы па палітычных і эканамічных пытаньнях.

Страйкі наносяць па камунізьме ўдар неверагоднае моцы. Па-першае, з-за тыпу эканомікі. Па-другое, камуністы трапляюць у пастку свае ідэялёгіі. Рабочая кляса, паводле гэтае ідэялёгіі, – аснова й апора кампартыі.

Узгадайма, як рабочым калёнам, што ішлі да пляцу Леніна, была зялёная вуліца, які параўнальна стрыманы тон быў у партыйных газэтаў.

Разгубленасьць кампартыі працягвалася нядоўга. Была праведзеная папярэдне сплянаваная "праграма зьмякчэньня". Урад меў пэўны рэзэрв і зьбіраўся пусьціць яго ў ход (альбо не пусьціць) у залежнасьці ад сілы народнага абурэньня. У ідэялягічным пляне ўпарта паўтаралася тэма віны Масквы. У сваіх філіпіках супраць Цэнтру асобныя камуністычныя прамоўцы дасягнулі пафасу прамоўцаў з БНФ.

ЦК КПБ была распрацаваная стратэгія пранікненьня ў страйкамы на заводах і Менскі страйкам. Прычым зрабіць гэта была загадана любымі сродкамі, у тым ліку й цераз прафкамы. Цікава было назіраць, як жанчыны й мужчыны партыйнага выгляду гаварылі пра сваю падтрымку **ўсіх** патрабаваньняў рабочых уключна з нацыяналізацыяй маёмасьці КПСС. Але тут сур'ёзнай перашкодаю сталася пазіцыя Менскага страйкаму – аніякіх парткамаў і прафкамаў, выбары страйкавых камітэтаў на сходах і канфэрэнцыях.

Даволі хутка пайшлі ў ход і ідэялягічныя схемы, што будаваліся з трох узаемазьвязаных тэзісаў: а) эканамічныя патрабаваньні рабочых справядлівыя, палітычныя – навязаныя; в) палітычныя патрабаваньні навязаныя палітыкамі, як сваімі, гэтак і з-за межаў Рэспублікі; с) лідэры страйкаму – амбітныя цацкі ў руках палітыкаў, "дэструктыўных сілаў". Абвінавачваньні ў адрас дэмакратаў – ад БНФ да сп. Анатоля Сабчака – гучаць са стамляльнай зацятасьцю. Менскі страйкам спачатку не прызнаваўся ўвогуле, зараз мэтанакіравана зьбіраецца кампрамат на ягоных лідэраў. Аднак, і гэтыя меры, як выявілася, недастатковыя.

Палітычныя патрабаваньні ў рабочых узьніклі ў першыя-ж дні. На самой справе рабочы рух Беларусі не атрымліваў ні арганізацыйнае ні якое іншае дапамогі з-за межаў Рэспублікі (добра гэта ці кепска – асобнае пытаньне). 15 хвілінаў прамога эфіру істотна ўскладнілі ідэялягічную работу. А галоўнае – маштаб падзеяў апынуўся несувымерны з партыйнымі задумкамі.

Новая якасьць палітычнага працэсу зьявілася пасьля пазачарговага Пленуму ЦК КПБ, на якім кампартыя адкрыта абвясьціла вайну "антысацыялістычным" рабочым. Сам пленум прайшоў пад лёзунгам "Сацыялістычная Айчына ў небясьпецы!". Калі дзяржава гвалтуе сваіх грамадзянаў, яна заўсёды называе сябе Айчынай.

Гэтыя нататкі – папярэдняя спроба аналізу страйкавага руху на Беларусі. Становішча зьмяняецца хутка, ужо пасьпелі пачацца й скончыцца нічым перамовы Менскага страйкаму з уладамі. 23 красавіка страйкавы рух увайшоў у новую фазу.

Юры Дракахруст.

ТАК МЫ ЖЫВЕМ

Які жыцьцёвы ўзровень у нашай Рэспубліцы й у СССР, што зь ім адбылося ў выніку рэформы цэнаў? Адказваючы на гэтыя пытаньні, варта мець на ўвазе комплексны характар паняцьця "ўзровень жыцьця". Здавальняючы свае рознабаковыя патрэбы, кожны чалавек імкнецца, натуральна, лепей харчавацца, апранацца, мець добрыя жыльлёвыя ўмовы, цікава адпачываць і г.д. Зьяўляючыся вынікам такіх шматплянавых, а часта супярэчлівых памкненьняў, узровень жыцьця можа, відавочна, адлюстроўвацца толькі ў пэўнай сістэме паказчыкаў.

Структура прамысловасьці й аплата працы

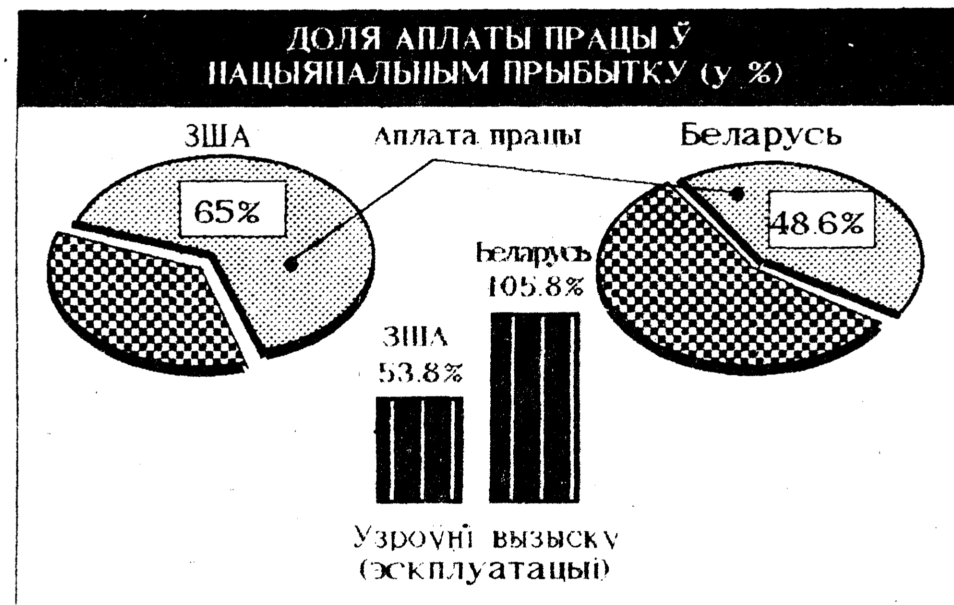
У сусьветнай статыстыцы дзеля параўнаньня характарыстык эканамічнае магутнасьці нацыі й узроўню задавальненьня жыцьцёвымі патрэбамі, выкарыстоўваецца аб'ём супольнага нацыянальнага прадукту на душу насельніцтва. Аднак у СССР гэты паказчык пакуль не падлічваецца. Вымушаным заменьнікам яго служыць сярэднедушавая вытворчасьць нацыянальнага прыбытку – паказчык, на жаль, прыдатны не дзеля міждзяржаўных, а толькі дзеля міжрэгіянальных параўнаньняў у межах СССР. Па вытворчасьці нацыянальнага прыбытку на душу насельніцтва (2788 руб.) Беларусь у 1,2 перавышае сярэднесаюзны ўзровень, саступаючы толькі Балтыйскім краінам.

Але важны ня толькі аб'ём вытворчасьці нацыянальнага прыбытку, а й тое, у якой прапорцыі ён разьмяркоўваецца на спажываньне й назапашваньне. Можна мець нізкі жыцьцёвы ўзровень і пры высокім нацыянальным прыбытку, калі большая ягоная частка выдаткоўваецца на вытворчасьць дзеля вытворчасьці. Прапорцыя, што склалася ў сфэры прамысловае вытворчасьці ў ЗША, СССР й Беларусі, ілюструецца дыяграмаю:

Пераважаючы ў агульнай колькасьці занятых у народнай гаспадарцы й маючы ў сярэднім больш высокія заробкі, работнікі цяжкае прамысловасьці фармуюць асноўную частку грашовых прыбыткаў у краіне. Аднак прад'яўляюць яны свае грошы не для набыцьця станкоў, абсталяваньня й зброі, (хаця, чаму-б і не?), а мяса й вопраткі, вытворчасьць якіх самой структураю эканомікі прадвызначана ў недастатковых памерах. Калі ўлічыць інэрцыйнасьць эканамічнага разьвіцьця й цяжкасьці зь пераарыентацыяй прадпрыемстваў цяжкае прамысловасьці на выраб тавараў для насельніцтва (канвэрсія гэта пацьвердзіла), дык "самаедзкая" структура прамысловасьці зьяўляецца, бадай, адной з найбольш сур'ёзных "мінаў запаволенага дзеяньня", закладзеных заснавальнікамі дзяржавы пад наш дабрабыт. Невялікім суцяшэньнем можа служыць толькі тое, што структура прамысловасьці ў Беларусі больш "чалавечая", чым у СССР. У нас на долю групы "Б" прыпадае не 25, а ўсё-ж 32%. Адсюль і вытворчасьць тавараў народнага спажываньня на душу насельніцтва ў Рэспубліцы ў 1,5 раза перавышае сярэднесаюзны ўзровень. Тут нас ізноў апярэджваюць толькі прыбалты.

Аплата-ж працы працоўных Беларусі ніжэйшая ад сярэдняй па краіне. Па велічыні сярэднямесячнага заробку Беларусь знаходзіцца на шостым мейсцы ў СССР пасьля РСФСР, Казахстану й рэспублік Прыбалтыкі. Агулам на аплату працы ў Рэспубліцы даводзіцца меней за палову дзяржаўнага прыбытку, што моцна адрозьніваецца ад адпаведнае прапорцыі ў разьвітых краінах. З марксісцкае палітэканоміі вядома, што суадносіны паміж прыбыткамі аплатаю працы вызначаюць памер вызыску (эксплуатацыі). Высьвятляецца, што гэты паказчык у Беларусі амаль у два разы вышэйшы, чым у ЗША.

Праўда, вызыскоўцам (эксплуататарам) у нашым выпадку зьяўляецца не капіталіст, а дзяржава. Праўда, існуе стэрэатып, што дзяржава вяртае адабраныя ў насельніцтва сродкі назад праз грамадзкія фонды спажываньня. Да таго-ж вяртаецца быццам-бы не пароўну, а бедным – болей, багатым – меней. Аднак гэты міф руйнуецца аналізам матар'ялаў бюджэтнае статыстыкі. Высьвятляецца, што памер датацыяў (выплатаў) з грамадзкіх фондаў спажываньня ў групах насельніцтва з сярэднямесячным прыбыткам звыш 200 руб. у 1,8 раза перавышае іх памер у малазабясьпечаных, якія маюць менш 75 руб. у месяц на чалавека.

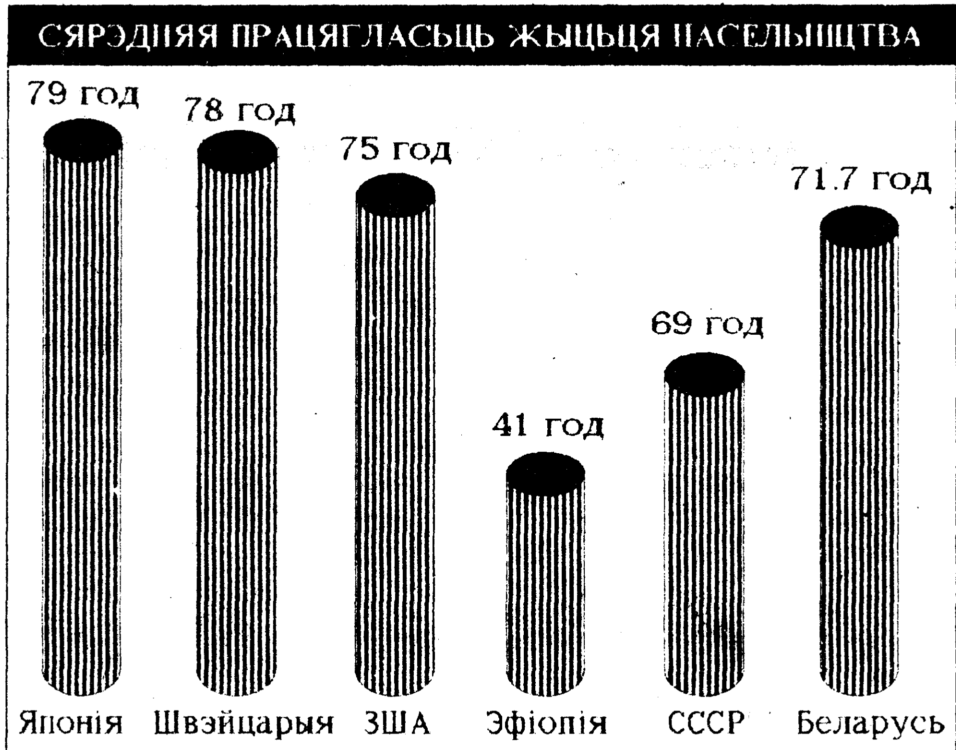
Але нават адабранымі ў насельніцтва сродкамі дзяржава ня можа эфэктыўна распарадзіцца: дэградацыя савецкае сістэмы аховы здароўя, адукацыі, культуры не зьўляецца сакрэтам ні для каго. Праўда, тут трэба ўлічваць і жабрацкі памер сродкаў, якія ў краіне йдуць на сацыяльныя мэты, у той час як вайсковыя выдаткі, згодна з экспэртнымі ацэнкамі, складаюць больш за 35% ад нацыянальнага прыбытку краіны. На ахову здароўя ў СССР выдаткуецца толькі 4% бюджэту (для параўнаньня: у Анголе – 7%). У ЗША на гэтыя мэты у 1985 г. за кошт грамадзкіх фондаў спажываньня было выдаткавана 174,8 млрд даляраў, а ў СССР толькі 20 млрд даляраў.

У выніку гэткае сацыяльнае палітыкі ў Савецкім Саюзе з 60-х гадоў усе паказчыкі захворваемасьці й сьмяротнасьці па ўсіх узроставых групах, па ўсіх рэспубліках, па горадзе й вёсцы, па мужчынах і жанчынах, па асноўных групах захворваньняў няспынна пагаршаюцца.

Сярэдняя працягласьць жыцьця

Агульнай характарыстыкаю дабрабыту й здольнасьці эканомікі да жыцьцезабесьпячэньня насельніцтва зьяўляецца працягласьць жыцьця. Да нядаўняга часу гэты паказчык у нашай статыстыцы быў закрыты, бо пачынаючы зь сярэдзіны 1960-х гадоў сярэдняя працягласьць жыцьця ў краіне ўстойліва зьніжалася.

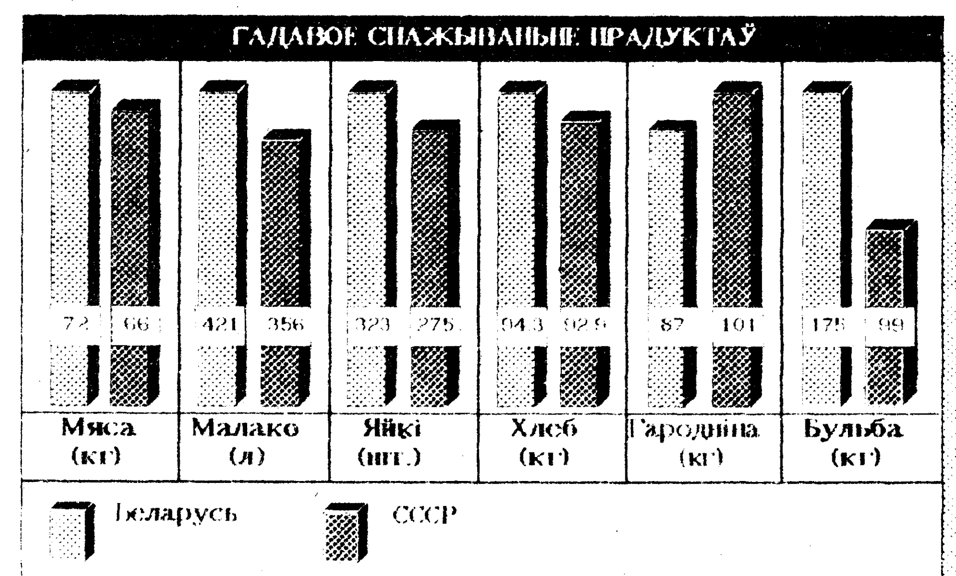
Сучасная працягласьць жыцьця ў Рэспубліцы ў параўнаньні з сусьветнымі й сярэднесаюзнымі паказчыкамі прадстаўленая на дыяграме:

Да дыяграмы можна дадаць, што ў СССР Беларусь па працягласьці жыцьця нязначна саступае толькі Літве й Грузіі. Але нашае насельніцтва жыве ў сярэднім на сем гадоў меней, чым у разьвітых краінах.

Спажываньне прадуктаў харчаваньня

Асаблівую цікавасьць для характарыстыкі ўзроўню жыцьця ўяўляе аналіз паказчыкаў спажываньня насельніцтвам прадуктаў харчаваньня. Па спажываньні шэрагу прадуктаў Беларусь перавышае сярэднесаюзны ўзровень.

У Рэспубліцы назіраецца тэндэнцыя да рацыяналізацыі структуры харчаваньня за кошт падвышэньня ўдзельнае вагі мяса, малака, яек, гародніны й зьніжэньня долі бульбы. Аднак, з пункту гледжаньня збалансаванасьці суткавага рацыёну мы рэзка адстаем ад разьвітых краінаў. Узровень спажываньня ў Рэспубліцы складае ад ЗША: па садавіне й гародніне – 16,6%, па тлушчы й масьле – 29,8%, па мясе – 37,3%, па малочных вырабах – 74,5%, па рыбе – 54%, па бульбе – 141%, па цукры – 104%, па алкаголі – 119%.

Варта адзначыць, што ў савецкай статыстыцы спажываньне мяса ўключае сала, лярд і субпрадукты. Прычым сала дадаецца да мяса ў калярыйным эквіваленце (г.зн. ягоная вага памнажаецца на 1.4), а ў ЗША чырвонае мяса разьлічваецца толькі па вазе тушы, бяз тлушчу й субпрадуктаў. Калі прывесьці да амэрыканскіх стандартаў спажываньне мяса ў БССР, то яно складзе не 72, а каля 50 кг.

У ЗША праблема паляпшэньня якасьці харчаваньня не стаіць на парадку дня: і заможныя й малазабясьпечаныя амэрыканцы зьядаюць свае 120 кг мяса ў год. Іншая рэч, што адныя – танных куранятаў, а другія – біфштэксы з парное цяляціны. У СССР-жа ў 1986 годзе ў сем'ях з 4-х чалавек з прыбыткам 260 рублёў у месяц прыпадала на 1 члена сям'і ў 3 разы меней мяса й мясапрадуктаў, як у сем'ях такога-ж складу з прыбыткам 900 рублёў у месяц.

Для характарыстыкі ўзроўню жыцьця важна ня толькі, колькі мы спажываем у натуральным вымярэньні, але й якая доля выдаткаў на харчаваньне ў агульных спажывецкіх выдатках. Закон беднасьці, сфармуляваны ў мінулым стагодзьдзі аўстрыйскім статыстыкам Энгелем, гучыць так: чым большыя выдаткі на харчаваньне, тым бядней мы жывем. У краінах заходняе Эўропы гэты паказчык складае каля 20%, у ЗША – 11%, у Ганконгу – 13%, а ў Швэйцарыі – меней за 9%. У БССР выдаткі на харчаваньне ў агульных спажывецкіх выдатках сем'яў рабочых і службоўцаў у сярэднім складалі ў 1989 годзе 32%, паводле іншых статыстычных дадзеных – 50%. У малазабясьпечаных сем'ях гэты паказчык прыкладна на 15 пунктаў вышэй. Удзельную вагу выдаткаў на харчаваньне ў бюджэце лёгка праналізаваць у кожнай сям'і. Па тым-жа, зьніжаецца гэты паказчык ці расьце, можна беспамылкова вызначыць кірунак зьменаў дабрабыту сям'і.

Спажываньне складана-тэхнічных тавараў. Ашчадныя ўнёскі. Інфляцыя

Індыкатарам падвышэньня ўзроўню жыцьця служыць таксама павелічэньне спажываньня тавараў працяглага карыстаньня. У БССР назіраецца ўстойлівая тэндэнцыя да росту пакупак аўтамабіляў, матацыклаў, мэблі й культтавараў.

У сярэднім на сям'ю ў нашай Рэспубліцы прыпадае 5,4 адзінкі складана-тэхнічных вырабаў, у той час, як, напрыклад, у Туркменіі – 7,6 адзінак. Важна, што Беларусь адстае ад сярэднесаюзных паказчыкаў спажываньня многіх тавараў, вытворчасьць якіх сканцэнтраваная на яе тэрыторыі.

У параўнаньні з ЗША забясьпечанасьць насельніцтва СССР таварамі працяглага карыстаньня ў цэлым складае каля 14%, у тым ліку па мэблі й дыванох – 27%, па аўтамабілях – 5%. Па пральных машынах і халадзільніках розьніца ва ўзроўні спажываньня ў штуках не такая істотная, але якасьць і кляса вырабаў непараўнальныя.

Велічыня й структура асабістага спажываньня ў канчатковым выніку вызначаецца грашовымі прыбыткамі, важнейшым зь якіх зьяўляецца заробак. У Рэспубліцы 1990 г. ягоны сярэднямесячны ўзровень складаў па народнай гаспадарцы 269,1 рубля, а ў сярэднім па СССР – 270 рублёў. Пакуль Беларусь займае адно зь першых мейсцаў у СССР па вытвары нацыянальнага прыбытку на душу насельніцтва. Адставаньне Рэспублікі па велічыні заробку супярэчыць прынцыпу "кожнаму па працы". З другога боку, гэта сьведчыць пра неэквівалентнасьць міжрэспубліканскага абмену прадуктамі працы й няздольнасьць існых цэнаў служыць вымяральнікам грамадзка-неабходных выдаткаў працы.

Трэба мець на ўвазе, што ня ўся зарплата ідзе на спажываньне, а толькі 82%. Астатняе вымаюць з нашага бюджэту падаткі, зборы, страхавыя выплаты, унёскі ў грамадзкія арганізацыі й ашчадныя ўнёскі. Апошнія – асабліва цікавы паказчык дабрабыту. У разьвітых краінах, чым чалавек заможней, тым больш ён мае мажлівасьць ашчаджаць грошай. У нас-жа людзі ашчаджаюць грошы не з прычыны свае заможнасьці, а з-за адсутнасьці тавараў. Таму рост таварнага дэфіцыту ў нашых умовах дакладна адлюстроўваецца ў росьце ашчадных укладаў. У 1981 г. з кожных 100 рублёў насельніцтва Беларусі ашчаджала 2,86 рубля, у 1987 г. – 6,81, а ў 1990 г. – каля 9 рублёў. Прычым, з 1984 г. прырост ашчаджэньняў пераганяе прырост прыбыткаў: пры норме да 33% гэты паказчык сёньня складае 150%, г.зн. пры павелічэньні прыбыткаў на 1% прырост укладаў павялічыцца на 1,5.

Паколькі грошы на ашчадных кніжках не забясьпечаныя таварамі (у 1990 г. попыт у 2 разы перавышаў падачу тавараў і паслугаў), яны зьяўляюцца простымі паперкамі. Рост ашчадных унёскаў у гэтым выпадку – сьведчаньне інфляцыі й зьніжэньня дабрабыту.

У апошнія гады адбываецца ўзмацненьне інфляцыі, калі ў сярэднім да 1987 году яна складала 9,7%, дык у 1988 годзе – ужо 13%, а ў 1989 г. – 16%, у мінулым годзе – каля 20%.

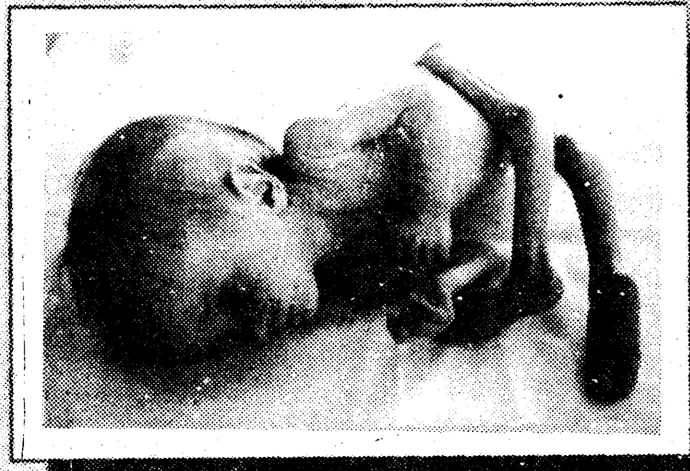
Інфляцыя істотна ўплывае на ўзровень жыцьця насельніцтва, зьніжаючы рэальны зьмест атрыманых намінальных грашовых прыбыткаў. Напрыклад, калі намінальная зарплата павялічылася па народнай гаспадарцы Рэспублікі ў параўнаньні з 1989 годам у 1,3 раза, дык з папраўкаю на інфляцыю рэальнага павелічэньня аплаты працы не адбылося. Наадварот, рэальна заробак зьнізіўся на 6%.

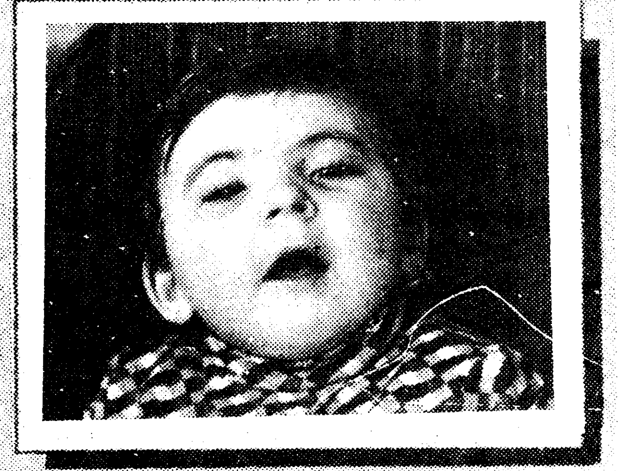
Адначасовае падвышэньне цэнаў, праведзенае ў красавіку саюзным урадам зьнізіла ўзровень жыцьця насельніцтва Рэспублікі яшчэ болей, але пра гэта размова пойдзе ў наступным артыкуле.

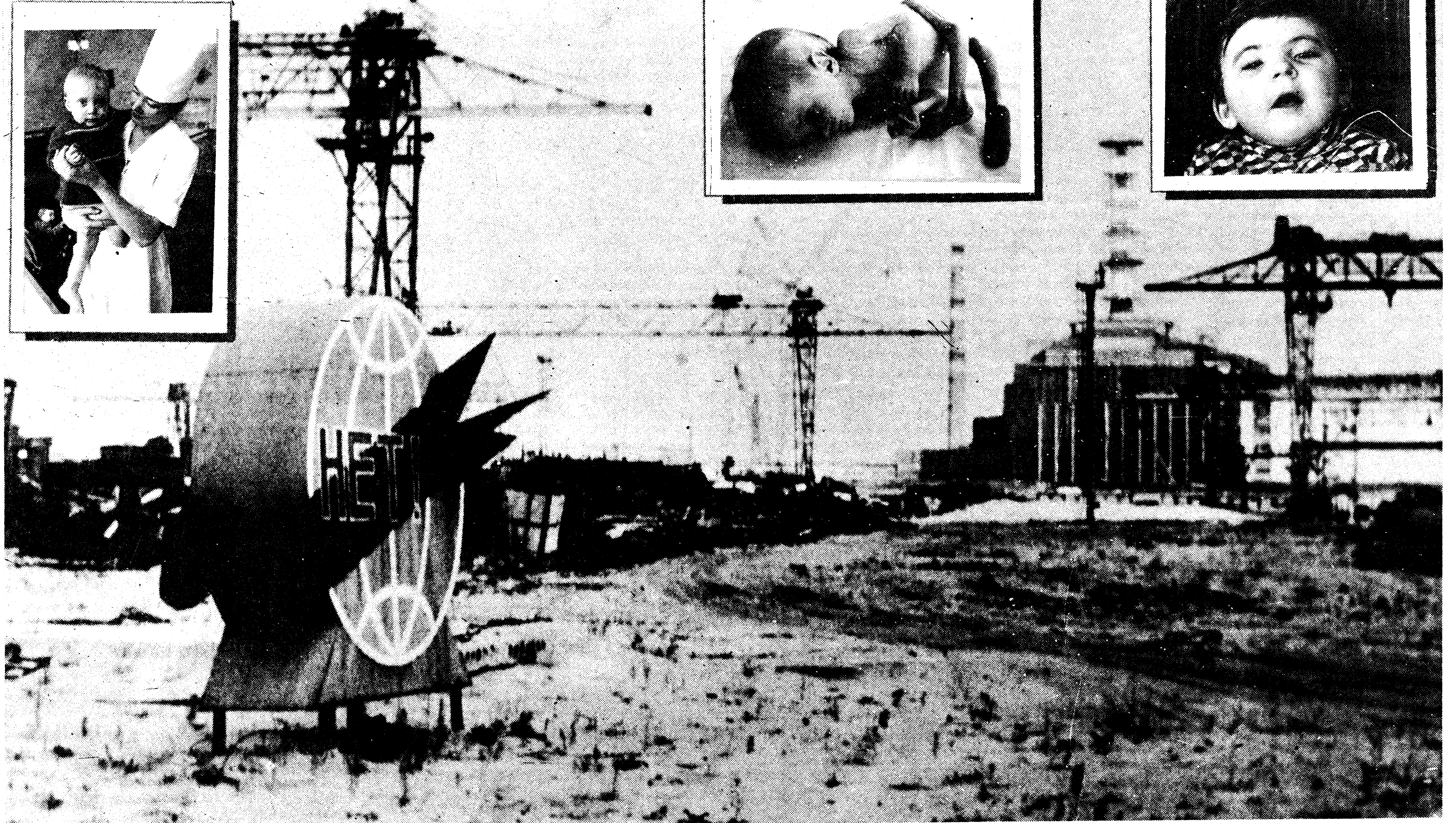
Натальля Пракоф'ева.

На здымку: будаўніцтва Чарнобыльскай АЭС (фота з архіву).

ЗАНАДТА ВЯЛІКАЯ ЦАНА

Беларусь – Бэрніка, так, спалучыўшы фізічны тэрмін "бэр" і назву зьнішчанага фашыстамі гішпанскага гораду Герніка, беларускі навуковец Артур Ляўковіч назваў нашу зямлю. Гэты нэалягізм адпавядае трагічнаму стану нацыі, якая, на думку сп. Ляўковіча, асуджаная на выміраньне ва ўмовах узьдзеяньня малых дозаў радыяцыі.

26 красавіка Беларусь пачне адлік ужо 6-га году Чарнобыльскае трагедыі. Што зьмянілася за гэты час? Ці надзея нарэшце вернецца да беларусаў? Якія пэрспэктывы наперадзе? Гэтыя й іншыя пытаньні былі ў цэнтры ўвагі навукоўцаў зь Беларусі, Украіны, Нямеччыны, Ангельшчыны, Швэцыі, Іарданіі й Расеі, а таксама прадстаўнікоў грамадзкасьці Беларусі й Нямеччыны, якія 12-14 красавіка прыехалі ў Бэрлін для ўдзелу ў канфэрэнцыі па праблемах Чарнобылю "Занадта вялікая цана – пяць гадоў пасьля Чарнобылю". Ці ня ў Менску павінна была адбыцца гэтая імпрэза? Для тых, хто дагэтуль жыве ў зонах высокага забруджваньня, гэта, бадай, рытарычнае пытаньне.

70% радыяактыўных выкідаў з Чарнобылю прыпала на Беларусь. Забруджаныя радыянуклідамі 5 з 6 вобласьцяў Рэспублікі. Каля 40 тыс. квадратных кілямэтраў тэрыторыі Беларусі маюць узровень забруджанасьці цэзіем–137 вышэй за 1 Кюры/кв.км., больш за 17 тыс. кв.км. – звыш 5 Кюры/кв.км., больш за 7 тыс. кв.км. – ад 15 да 40 Кюры/кв.км. і каля 3 тыс. кв.км. – звыш 40 Кюры/кв.км. 27 гарадоў, 3142 вёскі, у якіх жыве больш за 2 мільёны чалавек, знаходзяцца на атручаных радыяцыяй землях. Рэспубліка згубіла каля 20% сельскагаспадарчых угодзьдзяў і амаль 20% лясоў.

Тым часам, у сьвеце мала ведаюць пра беларускі Чарнобыль. Як падкрэсьліў на канфэрэнцыі народны дэпутат Г.Грушавы, які толькі што вярнуўся з Канады, там атаесамляюць Чарнобыль выключна з Украінаю, маўляў, рэактар знаходзіцца на тэрыторыі гэтае рэспублікі. Кіруючыся прасталінейнай лёгікаю й фактам адмовы СССР ад прапанаванае сусьветнай супольнасьцю адразу пасьля катастрофы дапамогі, за акіянам не ўяўляюць плянэтарных маштабаў аварыі й памераў трагедыі, якая напаткала беларускі народ. Генадзь Грушавы падкрэсьліў, што пытаньне аб выратаваньні Беларусі для чалавецтва зьяўляецца выпрабаваньнем на гуманнасьць.

Гэтая-ж думка дамінавала ў прамове беларускага акадэміка Яўгена Канаплі, які сказаў: "Трэба давесьці да сьвядомасьці кожнага чалавека, што радыяцыя не бывае бясьпечнай для чалавека й усяго жывога нават пры самых малых дозах апраменьваньня. Досьвед Чарнобылю паказаў, што нават тыя дзяржавы, якія ня маюць ядзернае зброі, атамных лодак, атамных станцыяў пры сучасным узроўні разьвіцьця не застрахаваныя ад разбуральных наступстваў ядзерных катастрофаў. Беларусь ня мела на сваёй тэрыторыі ядзерных станцыяў! Гэта трэба ведаць і памятаць!"

Аналізуючы стан справаў на Беларусі, Яўген Канапля падкрэсьліў, што праблема ліквідацыі наступстваў катастрофы ў Рэспубліцы мае тры аспэкты: па-першае, трэба ў кароткі тэрмін адсяліць людзей з забруджаных зонаў; па-другое, стварыць нармалёвыя ўмовы жыцьця для перасяленцаў, бо ўжо сёньня 40% зь іх незадаволеныя перасяленьнем, а 10% гатовыя пакінуць Беларусь, толькі-б выратаваць дзяцей; па-трэйцяе, стаіць пытаньне аб лёсе ўсяго беларускага народу, бо прынятыя цяпер нормы забруджанасьці прадуктаў выводзяць усё насельніцтва Рэспублікі на максімальна дапушчальныя ўзроўні апраменьваньня арганізму. Прычыну расьцягваньня радыянуклідаў па ўсёй тэрыторыі Рэспублікі Яўген Канапля бачыць у тым, што беларускі ўрад ад самага пачатку не прыслухаўся да думкі навукоўцаў АН БССР, бо ўжо ў 1986 годзе навука мела дастаткова дадзеных, каб прыняць рашэньне адразу. Аднак улады Рэспублікі перанесьлі праблему з навуковае сфэры ў сфэру палітыкі й эканомікі. Больш таго, канцэпцыя беларускіх навукоўцаў аб максімальна дапушчальным узроўні апраменьваньня 0,1 бэр за год, якая была прынятая з надзвычайнымі цяжкасьцямі, зноў падвяргаецца сумненьню. Цяпер праводзіцца экспэртыза Мінатамэнэрга з удзелам спэцыялістаў МАГАТЭ, звышзадачаю якой зьяўляецца навязваньне Беларусі максімальна дапушчальнага ўзроўню апраменьваньня 0,5 бэр за год, гэта значыць, вярнуць нас да сумнавядомае дозы 35 бэр за жыцьцё й такім чынам падвесьці законныя падставы пад затрыманьне людзей у радыяцыйна небясьпечных зонах, вытворчасьць там бруднае сельскагаспадарчае прадукцыі, якую будзе спажываць уся Рэспубліка. На думку акадэміка Яўгена Канаплі, вяртаньне да 35-бэрнае канцэпцыі робіцца даволі верагодным у сувязі з сур'ёзным пагаршэньнем эканамічнае сітуацыі ў СССР. Ён падкрэсьліў, што, каб гэтага ня здарылася, патрэбная вельмі моцная міжнародная падтрымка.

Як падкрэсьліў Яўген Канапля, калі-б урад БССР адразу прыняў канцэпцыю беларускіх навукоўцаў, праца па перасяленьні была-б ужо скончаная. Такім чынам, адказнасьць кладзецца на плечы палітыкаў, якім не хапіла сьмеласьці й грамадзянскага сумленьня, каб абараніць свой народ у габінэтах Крамля.

Што датачыцца дапамогі з Захаду, большасьць прамоўцаў прызнала высокую эфэктыўнасьць аздараўленьня чарнобыльскіх дзяцей за мяжою. Пасьля вакацыяў, праведзеных у заходніх краінах, у большасьці зь іх аднаўляюцца імунныя функцыі арганізму. Аднак асаблівасьць Чарнобыльскае катастрофы заключаецца ў тым, што яе ахвярам патрэбная сталая падтрымка на працягу ўсяго жыцьця. Таму поруч з часовымі акцыямі па аздараўленьні й перадачы лекаў і мэдычнае тэхнікі трэба думаць пра распрацоўку доўгатэрміновых міжнародных праграмаў па арганізацыі нацыянальнае сістэмы аздараўленьня й дыягностыкі. На канфэрэнцыі было адзначана, што Нямеччына ўжо працуе ў гэтым накірунку.

Імкнучыся зразумець стаўленьне Масквы да Беларусі, заходнія журналісты вельмі зацікавіліся пытаньнем, ці сапраўды была расстраляная радыяактыўная хмара, якая плыла ў напрамку Масквы, а ейныя радыяцыйныя ападкі трапілі на раёны Гомельскае й Магілёўскае вобласьцяў і нязначную частку заходніх раёнаў РСФСР. Акадэмік Яўген Канапля сказаў, што ў сувязі з гэтай інфармацыяй ён неаднаразова зьвяртаўся да прадстаўнікоў адпаведных ведамстваў у Маскве. Аднак на захады аб правядзеньні афіцыйнага расьсьледваньня адказу дагэтуль не атрымаў.

У сваю чаргу доктар Уладзімер Ціхі з Кіеву заявіў, што ён асабіста размаўляў з выканаўцамі загаду аб расстрэле хмары. Ён паведаміў, што для ажыцьцяўленьня гэтае акцыі з вайсковых самалётаў раскідаўся вугледыаксідны сьнег. Доктар Ціхі не сумняваецца, што расстрэл радыяцыйнае хмары меў мейсца.

Гэта-ж пацьвердзіла былы сябра заходненямецкага Бундэстагу ад партыі "Зялёных" Ліла Вольны, якая сказала, што на перамовах у Маскве Міністэрства гідралёгіі прызнала факт штучнага асаджваньня радыяцыйнае хмары. Пратакол гэтага паседжаньня павінен быць перададзены акадэміку Яўгену Канаплю.

Не прамінула й пагроза паўторнае катастрофы. У саркафагу, які быў узьведзены вакол 4-га энэргаблёку, і дзе знаходзіцца вялізная маса радыяактыўных элемэнтаў: плютонію, урану, стронцыю, цэзію, утварыліся расколіны. Паводле сьведчаньня кіраўніка тэхнічнага абслугоўваньня станцыі сп. Вячаслава Грузьдзева, бэтонны дах саркафагу вагою ў 1100 т пахіснуўся на 15° да вэртыкалі рэактарных рэштkаў. Працэс спаўзаньня даху працягваецца.

Сп. Юрый Бузуноў, навуковец з Маскоўскага істытуту імя Курчатава, сказаў на мінулым тыдні ў Лёндане, што вакол старога саркафагу неабходна ўзьвесьці новы й заліць рэактарныя пакоі бэтонам. Але гэта таксама кароткатэрміновае выйсьце. На думку многіх навукоўцаў, бязь дзейснае дапамогі Захаду праз 5 – 7 гадоў у Чарнобылі можа адбыцца новая катастрофа, яшчэ больш жахлівая, чым у 1986 годзе.

Пяць год пасьля Чарнобылю паказалі, што Беларусь была ня толькі пакінутая Саюзам на волю лёсу, але, уцягнутая ў нібыта навуковыя спрэчкі палітычнага характару, страціла шмат часу й магчымасьцяў для выратаваньня нацыі. Калі гаварыць пра зьмены ў радыялягічнай сітуацыі, то, як падкрэсьліў акадэмік Яўген Канапля, яны заключаюцца пераважанна ў дасягненьні больш жорсткага рэжыму кантролю.

Ірына Лазоўская.
Бэрлін – Мюнхен.

панядзелак на тварах тых, хто, як і я, штодзённа дабіраецца на працу электрычкамі, незадаволенасьць і гнеў.

У кіёсках ранішнія газэты, паведамляецца пра падвышэньне цэнаў, у іх гэта завецца збалянсаваць і ўрэгуляваць. Больш за ўсё забіваюць цэны на харчаваньне, гэта-ж тычыцца кожнага – верніка, няверніка, партыйнага, беспартыйнага.

У шатні Чацьвертага цэху людзі, нібы чарапахі, упаўзаюць у камбінэзоны й сум. Неахвотна цягнуцца да сваіх працоўных мейсцаў, і хаця ўжо сёмая гадзіна, распачынаць працу сёньня ніхто не сьпяшаецца. Кожны адчувае сябе падманутым, змучаным, непатрэбным.

Я халасьцяк, мне лягчэй, але разумею, што трэба прадпрыняць нешта канкрэтнае, далей так жыць нельга. Трэба толькі акуратна падкінуць ідэю, як на спартовых зборах, паслухайце, хлопцы, гэтыя трэнэры ад нас нейкіх нечалавечых высілкаў патрабуюць, кормяць д'ябал ведае чым, мы-ж так загнемся, абвяшчаем страйк?!

Зразумела, зарганізаваць усё – справа няпростая, галава ідзе кругам, але трэба скарыстаць шанец, а шанец – гэта ўсеагульная незадаволенасьць. Падыходжу да прыяцеля, той адразу мяне падтрымлівае, само сабою, дапамагу, толькі гэта трэба рабіць зараз-жа, пакуль не пачалі працаваць.

Даю яму заданьне – куляю аббегчы адзін цэх, я лячу ў суседні, і кожнаму пятаму, кожнаму дзесятаму: не пачынайце працу!

Людзі адзін аднаму не давяраюць, стаяць ля станкоў і пазіраюць, хто пачне першым. Але ніхто не сьпяшаецца.

Хвіліны лятуць, кожны думае толькі пра жахлівае падвышэньне цэнаў. Працаваць аніхто не пачынае, і ад гэтага ўзьнікае якоесь адчуваньне салідарнасьці, усьведамленьня агульнае справы.

Майстры й брыгадзіры ў момант усё заўважаюць, імкнуцца пераканаць брацца за працу. Але неяк непераканаўча, нічога ў іх не атрымліваецца. І начальства ўжо ў курсе. Начальнік цэху й намесьнікі робяць абход, вітаюцца з намі за руку, спрабуюць давесьці, што за працу давядзецца ўзяцца, зразумейце, мы ў такім самым становішчы, як і вы, будзем выплочваць вам са свае кішэні. Але гэта так, жартачкі, праз некалькі хвілін яны ўжо цалкам сур'ёзна дакладваюць дырэкцыі пра існую сітуацыю.

Счакаўшы гадзіну, у цэх зьяўляецца дырэктар. Выраз твару зусім іншы, чымсці ў цэхавага начальства, – дырэктар у гневе, кіпіць ад злосьці й страху, зьбірае рабочых пад вялікім заводзкім гадзіньнікам.

Убачыўшы дырэктара, усе адчулі прыліў храбрасьці, усе захацелі выказацца, але нельга-ж усім казаць адначасова. Нікому й ніколі яшчэ не ўдавалася дамовіцца з натоўпам, і таму дырэктар са штучным зьдзіўленьнем пытае, у чым справа, што адбываецца? Адзін рабочы рашучым голасам абвяшчае ультыматум, прыняты на стыхійным сходзе, патрабуем дваццаць пяць злотых за гадзіну, толькі такая аплата дазволіць нам хоць неяк зводзіць канцы з канцамі пры такім рэзкім падвышэньні цэнаў на тавары першае неабходнасьці! Другі прамоўца, досыць з нас жылы цягнуць! Нашае цярплівасьці можа не хапіць, і тады дырэктар наўрад ці будзе ў стане штосьці зрабіць, гэта ўжо будзе ня ў ягонай уладзе. Дырэктар ківае, аднак паслухайце, ня ўсё так безнадзейна, сёе-тое можна вырашыць на мейсцах, абы толькі вышэйшае начальства нічога ня ўведала.

Але аргумэнты дырэктара ўжо ніхто не ўспрымае, дыскусія зь ім робіцца бессэнсоўнай. Вы нас, таварыш дырэктар, увесь час падманвалі, болей не ашукаеце, барацьба пачалася й будзе працягвацца! Да групы рабочых з Чацьвертага цэху далучаюцца іншыя, хто выпадкова апынуўся побач, дырэктарская прамова ігнаруецца ўжо адкрыта, кожнае слова сустракаецца насьмешкамі. За сьпіною дырэктара, які спрабуе нам нешта давесьці, стаяць некалькі чалавек і назіраюць за спрэчкаю. Спрабуюць нас запомніць, узяць на заметку.

Мітынг доўжыцца ўжо сорак хвілін, да нас далучаюцца людзі зь іншых цэхаў, да якіх дакацілася вестка, што Чацьверты спыніў працу. А нехта, не затрымліваючыся, праходзіць, разносячы навіну па ўсёй верфі.

Натоўп робіцца ўсё шчыльнейшым. З-за таго, што дырэктара амаль не чуваць, ён вымушаны ўзьняцца на другі паверх, каб прамаўляць да натоўпу з гаўбца (балкона), нібы Папа рымскі. Нарэшце аддаецца распараджэньне прынесьці й усталяваць мікрафон.

Гучна нясецца ягоны голас, зьвернуты да рабочага люду, які чамусьці перастаў давяраць свайму начальству й узбунтаваўся. Дырэктарскія заклікі разносяцца па цэхах, а натоўп ужо пачынае перасоўвацца да другой прахадной. У шэсьці, што разгортваецца на маіх вачох, людзі аб'яднаныя агульнай мэтаю, яны складаюць адзінае цэлае. У мяне быццам вырастаюць крылы, і калі натоўп, вырваўшыся з брамы, накіроўваецца да Галоўнага вакзалу, я ўсьміхаюся радасна й разьняволена. На нас глядзяць са зьдзіўленьнем з вокнаў установаў, прадпрыемстваў, кантораў, зьбянтэжана пазіраюць з заводзкіх прахадных. На тварах падарожных разуменьне й падтрымка.

Кірунак – Ваяводзкі камітэт партыі. У шэсьце ўліваюцца ўсё новыя плыні. Рух транспарту на вуліцах спыняецца, такое ўражаньне, што таксі, трамваі й аўтобусы скамянелі па стойцы "зважай". А мы сьпяваем "Інтэрнацыяналь". Песьня лунае пад самым дахам Ваяводзкага камітэту, адкуль ніхто не сьпяшаецца выглянуць і зьвярнуцца да нас з прамоваю. Насельнікі гэтага дому паводзяць сябе вельмі пасіўна, нібыта ні пра што ня ведаюць. Не жадаюць заўважаць гэтыя орды на вуліцы. Рэакцыя адно на скандзіраваньне: Кар-кош-ка! Кар-кош-ка!

Зьявіцца аднак пажадаў другі сакратар, таварыш Юндзіл, усемагутны манарх. Людзі крычаць, хлеба, мяса, масла! Натоўп расьце, скандзіруюць усё гучней, і любы выпадковы падарожны разумее, у чым тут справа: сьвет працы пратэстуе супраць пачварнага падвышэньня цэнаў.

Як і незадоўга перад ім дырэктар, гэтак цяпер удзельны князь Юндзіл знайсьці з намі агульнае мовы ня можа, а тым болей перакрычаць гэтых докераў ды іншых гданьскіх дзікуноў. Таму аддае загад дзяжурнаму міліцэйскаму нараду зьявіцца на сваім "варанку" перад ім.

Жаданьне манарха выканана, міліцыянт умацоўвае перад сакратаром мікрафон, каб той патлумачыў зброду, які разгуляўся, важнасьць і своечасовасьць прынятае партыяй пастановы, у краіне цяжкі эканамічны стан, і я тут нічога не магу зрабіць.

Натоўп напірае, калі нічога зрабіць ня можаш, вызваляй мейсца, валі адсюль! Яго груба зганяюць і нават спрабуюць перакуліць міліцэйскую машыну разам з партыйным богам, што сядзеў у ёй.

У машыну з мацюгальнікам залазяць трое мужчын, і з дынамікy чуюцца словы падтрымкі й ухвалы дзеяньняў натоўпу. Ён прымае гэта з задавальненьнем.

Затым з машыны гучаць прапановы ехаць па горадзе, пад'язджаць да буйных прадпрыемстваў і заклікаць да публічнага выступленьня, да страйку. Заклік успрыняты "на ўра", асабліва рабочымі ў спэцвопратцы й касках, тымі самымі пралетарамі, якія зьявіліся сюды як-бы зь іншае гістарычнае эпохі альбо зь нейкае экзатычнае плянэты, імя якой – Польскі Рабочы.

А з рупару ў машыне ўсё чуюцца заклікі, кідайце працу, пачынайце ўсеагульны страйк!

Перад Політэхнікаю хтосьці цытуе Лінкольна, можна нейкі час падманваць частку грамадзтва, можна нейкі час падманваць і прыгнятаць усё грамадзтва, але нікому не ўдавалася падманваць і прыгнятаць вечна.

У машыну залазіць шахцёр, я зь Сілезіі, мы ўжо ўчора пачалі, пад зямлю ніхто не спусьціўся, а нашыя агітатары разьехаліся па ўсёй Польшчы.

Да рэктара накіроўваюцца абраныя дэлегаты. Рэктар Сталіньскі надзвычай зьдзіўлены тым, што да яго зьявіліся нейкія асобы ў камбінэзонах і касках, а яшчэ болей – патрабаваньнем неадкладна спыніць заняткі ў інстытуце. Не, такога загаду я не аддам, і атрымлівае каскаю па галаве. Гэта ўзрушвае яго да такой ступені, што ён ужо ня можа выціснуць зь сябе ні слова. Дэлегацыя распаўзаецца па аўдыторыях, далучайцеся да нашае дэманстрацыі. Частка студэнтаў тут-жа згаджаецца, некаторыя адмаўляюцца, вы, маўляў, нас у часе сакавіцкіх падзеяў не падтрымалі.

У суправаджэньні натоўпу міліцэйская машына плыве ад Політэхнічнага да Радыёкамітэту, паведамленьне пра страйк мае быць перададзенае на ўсю Польшчу.

Замкнёна. Вахцёр адмыкае, спрабуе зразумець, што адбываецца, і з трэскам зачыняе дзьверы. Выламаць сілаю! Уварвацца й завалодаць радыётрансьляцыяй! Але ўлады хітрэйшыя за нас, ток ужо адсечаны.

Да радыёкамітэту падкотвае чорная "Волга" з чорнай шавялюраю Бейма, нясе нейкую бязглузьдзіцу. Адказваем яму градам камянёў на машыне. Адчальвае з выбітай шыбаю.

Натоўп ізноў памкнуўся да Ваяводзкага камітэту партыі, але на мосьце Блэндзік для нас ужо нарыхтаваныя сьлезацечныя газы, пэтарды, шчыты, загарода. Лятуць першыя камяні – і першыя параненыя. Натоўп адціскае міліцыю да будынку Камітэту. Пляц імя Горкага асьвечаны палаючымі газэтнымі кіёскамі "Руху". Міліцыя ўсё-такі хоча разагнаць дэманстрантаў сьлезацечнымі газамі. Але нашым саюзьнікам робіцца вецер, які зносіць прызначаны нам газ на міліцэйскія заслоны.

На пляцы вакол помніка Сабескаму бітва, лятуць камяні. Машына "хуткае дапамогі" зь сірэнамі паволі расьсякае натоўп, падбіраючы й рабочых і міліцыянтаў.

Уночы адбыліся першыя арышты, найперш сярод тых, хто выступаў на мітынгах. З нашага цэху ўзялі трох. Распазнаюць па фатаграфіях.

Зьбіраемся ля дырэкцыі, вырашаем ісьці ў горад, адбіваць арыштаваных.

Будынак міліцыі выглядае задзірліва, пачынаем яго падпальваць, першы й другі паверхі ўжо гараць, міліцыя атрымлівае загад страляць, адзін рабочы забіты. Хапаем капітана міліцыі, які страляў, лінчуем яго, ляціць з мосту на рэйкі.

Забітага рабочага пакрываем чырвона-белым сьцягам.

І зноў да Ваяводзкага камітэту партыі. Па дарозе крышым міліцэйскія машыны. Хлопцы ўскокваюць на грузавік і накіроўваюць яго на кардоны міліцыі. Мы падтрымліваем камянямі.

Імчуся ад Ваяводзкага камітэту да верфі. Ёсьць прапанова склікаць прадстаўнікоў цэхаў. Досьвед папярэдняе ночы паказвае, што могуць арыштаваць, але я згаджаюся ўвайсьці ў страйкавы камітэт. Пачынаем перамовы з прадстаўніком прафкаму, начальнікам цэху, партсакратаром і дырэктарам. Гнем сваё, трэба па-сапраўднаму збалянсаваць, ураўнаважыць цэны, можна адначасова зьнізіць, прыкладам, на гарбату, на каву, на што хочаце. Начальства маўчыць, а мы настойваем, патрабуем аплочваць працу з разьліку дваццаць пяць злотых за гадзіну. Дырэктар, пра гэта ня можа быць размовы, верф плоціць не з уласнае кішэні. Вам рабочыя давяраюць, вярніце людзей з вуліцы, скончыце беспарадкі ў горадзе.

Унізе тлум, людзі, як апантаныя, бягуць па сходах угору. Мы ў жаху, штосьці гарыць, дырэкцыя? На мне камбінэзон, на старшыні прафкаму таксама, больш за ўсё перапалоханае начальства – сакратар партарганізацыі, дырэктар, яны без спэцвопраткі. У габінэт дырэктара зь лямантам урываецца жменька міліцыянтаў бяз зброі, у разарваных кашулях, толькі што з палаючага будынку Камітэту партыі. Сакратар рассоўвае шторкі, ці высока? Міліцыянты, ратуйце, забіваюць! Сьледам за імі ўломваюцца нашыя зь верфі. Дырэктар загароджвае ім дарогу, спыніцеся, вы што?! Яны такія-ж людзі, выконвалі загад.

Нашыя перамовы ні да чога не прыводзяць, размова ідзе ня толькі пра Чацьверты цэх, але й пра ўсю верф.

А начальству хочацца й на елку залезьці й дупу не падрапаць, каб усё само сабою вырашылася й страйк спыніўся. З рэпрадуктараў на ўвесь цэх нясецца, зразумейце, падвышэньне цэнаў паклікана неабходнасьцю, а не чыімсьці дзівацтвам, вам наогул грэх скардзіцца, працаваць трэба. Так, слушна, мы рабочыя, мы створаныя для таго, каб працаваць, але мы ня белыя мурыны (нэгры). У вас грошай куча, вас розная драбяза кшталту падвышэньня цэнаў не турбуе. Але калі вы – урад рабочых, дык перастаньце паводзіць сябе як чырвоная буржуазія.

Па мяйсцовым бяспровадным тэлеграфе перадаем у суседні цэх, далучайцеся да нас. У Чацьвертым дзьве брыгады ўжо цалкам спынілі працу, але страйк перашкаджаюць пачаць партыйныя функцыянэры й розныя грамадзкія актывісты, якраз да гэтага й зводзіцца іхняя праца. Машыны, аднак, спыненыя, вэрсія такая, быццам гэта зрабілі два маляры, узялі й павыключалі ўсё. Ярмо – за гэткія грошы працаваць і за гэткія грошы жыць – робіцца невыносным. Прапановы сыплюцца адна вастрэй за другую, зладзім агульныя начоўкі і будзем зь іх усёй сям'ёй хлябтаць. Сапраўды, у докераў і хацінкі ўласныя ёсьць, але яны ўкалваюць па шаснаццаць гадзін і ўжо забылі, што такое нядзеля, ім таксама хочацца пажыць, як тыя, хто грабе грошы шуфлём. Я ня ведаю начальніка, у якога-б не было дому ці вілы, пабудаваных на "левыя" бабкі. Так выглядае нацыянальная эканоміка. Не крадзе ў краіне толькі рабочы, а калі й сьцягне якую-небудзь дэталь, дык разьлічваецца за гэта турмою або велічэзным штрафам.

У аўторак поўная цішыня, стаіць ужо ўся верф. Дырэкцыя ў радыёвузел, ЦК не згаджаецца ні на якія дыскусіі, ня хоча з намі размаўляць. Рамонтная верф у поўным складзе – дваццаць пяць тысяч – маршыруе ў кірунку Ваяводзкага камітэту партыі. Мы далучаемся.

Пры выхадзе з тэрыторыі першая сутычка зь міліцыяй, тая ня хоча выпускаць людзкую раку. А гэтая рака сьпявае: "Уставай, пракляцьцем катаваны, увесь сьвет галодных і рабоў". – Не, гэта ня песьня, а гром галасоў напалам з плачам. Вокліч, нашых арыштавалі! Голымі рукамі штурмуем турму. Пералазім цераз сьцяну, пратаранілі браму, узялі першы паверх.

Мы ня хочам захопліваць турму, дзе сядзяць крымінальнікі, таму новы лёзунг, вяртаемся да Ваяводзкага камітэту! На мосьце нас сустракаюць студэнты, мы з вамі!

Разамкнуць шэрагі, прыняць! У гэты момант нас бяруць у кола, у міліцэйскія шчыты лятуць камяні. Ня біць, яны-ж нікога ня білі. Міліцыянты кідаюцца да будынку Гарсавету.

Капітан міліцыі зь пісталетам у руцэ спрабуе трапіць у будынак. Рабочы закрывае яму шлях. Гучыць стрэл, рабочы перараздае яму горла – восем гадзін, першая ахвяра. Кроў пырскае ва ўсе бакі, людзей ахоплівае шаленства. Пачынаюць ірваць міліцыянта на кавалкі, топчуць цела.

Перад Ваяводзкім камітэтам крыкі, патрабуем адказу! Спробы падпаліць будынак безвыніковыя. Гвалтам адбіраем у кіроўцы бэнзін. У Камітэце моцныя сьцены. Пры поўнай падтрымцы прысутных зрываем прымацаваную да будынку шыльду: "Ваяводзкі камітэт партыі".

Выломліваем уваходныя дзьверы, закотваем у сярэдзіну бакі з бэнзінам, успыхвае полымя. У агонь лятуць крэслы. З вышэйшых паверхаў жаўнеры даюць папярэднія залпы ў паветра, заяўляюць, што будуць страляць па нас. Гэта прыводзіць усіх у лютасьць. Праз хвіліну будынак Камітэту палае. Жаўнеры й міліцыя на дывановых дарожках спускаюцца ва ўнутраны двор. Колькі міліцыянтаў ратуюцца на адкрытым аўтамабілі з чырвона-белым сьцягам. Сяржант, ня біце, я з вамі. Мне таксама сям'ю карміць трэба, нам загадалі. "Нам загадалі", – так фашысты апраўдваліся, заўважае хтосьці. Урад рабочых расстрэльвае ўласны народ.

Да Камітэту пад'яджджаюць машыны, біткам набітыя міліцыяй. На машынах "хуткае дапамогі" ім падвозяць дымавыя шашкі й пэтарды, выбухам якіх можна адарваць ногі. Міліцыянтам загадана рухацца да порту, каб адрэзаць партовых рабочых ад астатніх. Першымі-ж вострымі рэчамі, што трапляюць на руку, пракалваем шыны, машыны спыняюцца. Наступнае аддзяленьне міліцыі, нас сустракаюць пэтардамі й газамі. Але, каб сьлезацечны газ выцек з балёнчыкаў, патрэбны час, кідаем балёнчыкі назад у машыны. Міліцыянты задыхаюцца, ірвуць брэзэнтавыя дахі, каб вылезьці. Іх раззбройваюць, а яны ўмаляюць, не забірайце зброі, сем'ямі сваімі клянемся, страляць ня будзем.

Каля дванаццаці танкі й лёгкія танкеткі кіруюцца да вакзалу. Люкі зачыненыя, значыцца зброю ўжываць не зьбіраюцца. Каб іх спыніць, нашыя лажацца пад танкі або залазяць на іх, зачыняючы глядзельныя шчыліны. Калі танк працягвае рухацца, у ход ідуць дымавыя шашкі ці балёнчыкі з газам. Танкісты, задыхаючыся, выскокваюць, нібы зайцы. Тры танкі мы папсавалі, астатнія адступаюць да моста Блэндзік. З аднаго танку вылазіць капітан, ён пераехаў чалавека. Патрасае зброяй, хаміць, а ну паспрабуйце падыйсьці, і вось афіцэр Войска Польскага мёртвы.

Камандзір вядзе атрад да Ваяводзкага камітэту. У жаўнераў лятуць – не, не камяні, словы, людзі скандзіруюць: "Народ і войска адзіныя!" Камандзір са сваім атрадам адступаюць.

Смаркачы нападпітку прыносяць на верф зброю. Я ім кажу, трымайце сябе ціхэй, у такім балагане ўсё можа здарыцца. Мінулы дзень быў для нас кепскім, бітва цягнулася да паўночы, падпалілі кіёскі, разрабалі прамтаварныя крамы, страўні. Уночы шыбы ў вітрынах паўстаўлялі, міліцыя хоць-бы што, нібыта нічога ня здарылася. Хлопец з Трэйцяга цэху залазіць на бункер жаравога коміну катла, не падабаюцца мне такія паводзіны, калі страйкаваць, дык гэта трэба рабіць сур'ёзна, як дарослыя людзі,а не як хлопчыкі. Калі й далей будзем крышыць сваё дабро, то страйкуйце безь мяне, лепей разыйсьціся па працоўных мейсцах. Я не вытрымліваю, таксама залажу на бункер, згодны наконт хуліганства й вулічных беспарадкаў, ня згодны, што трэба спыняць страйк. Нельга кінуць распачатую справу. Яе трэба давесьці да канца. Брыгадзір дае мне зразумець, каб я закругляўся. Жэстамі дэманструе мне сваю незадаволенасьць. Потым проста загадвае вымятацца з цэху. Сярод нас – а нас каля сямісот чалавек, вельмі розных, – ёсьць нямала люмпэнаў, адкідаў грамадзтва. Напіваюцца ў дупу, рабуюць крамы, шкодзяць рэпутацыі верфі. Часам і міліцыя ім дапамагае, каб зварот па дапамогу да войска быў абгрунтаваны. Адзін спалены будынак Ваяводзкага камітэту партыі – страта народнае маёмасьці яўна недастатковая.

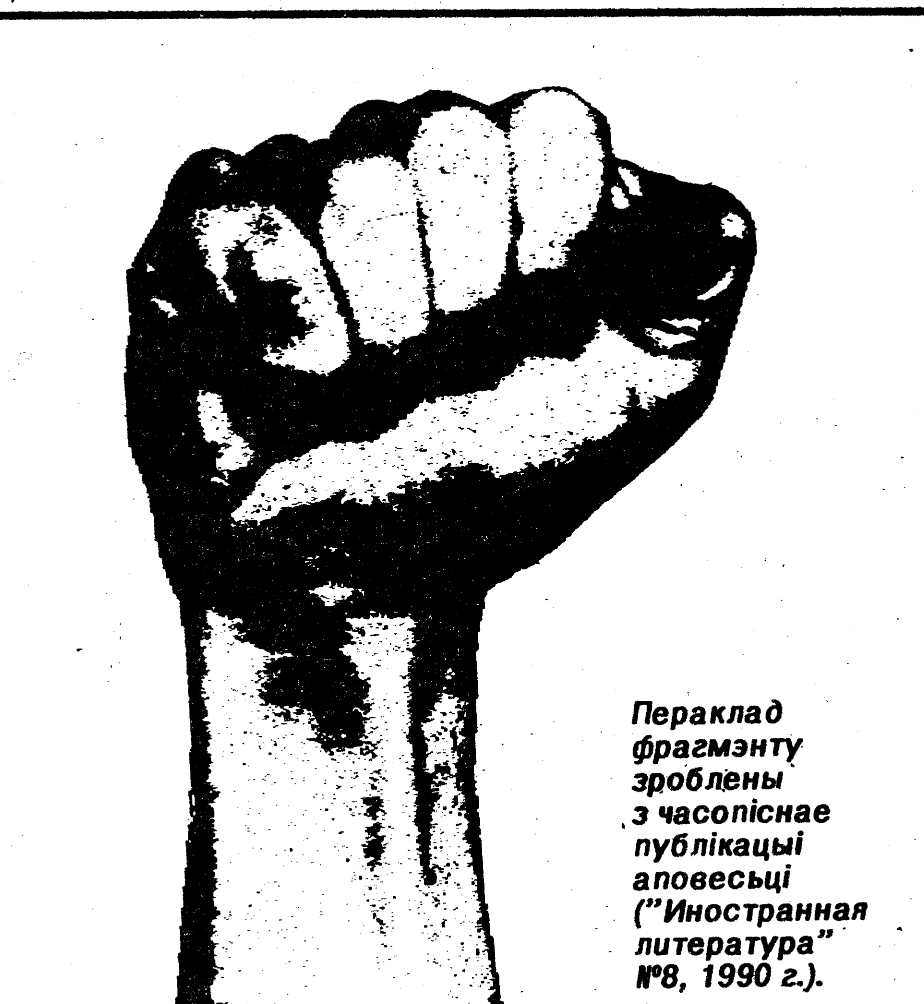
Сябра папрасіў мяне зьездзіць у Гдыню. Вынік – у сераду "Парызкая камуна" не пачала працу.

На трасе Гдыня – Гданьск бачу кавалькаду танкаў. Дзесяткі баявых машын.

Пераклад Юрыя Рагулі.

Хада гісторыі неўмольная: уладзе, якая заганяе свой народ у кут, рана ці позна павінен прыйсьці канец. Паўсюль.

Адзінаццаць год таму рабочы рух у Польшчы распачынаўся гэтак сама, як цяпер у нас. Мусіць, беларуская ментальнасьць шмат у чым падобная да польскай. Шлях "Салідарнасьці" пралягаў праз нечуванае ганьбаваньне, вайсковае становішча, турмы й канспіратыўныя кватэры. Цяпер Польшча марудна, але цьвёрда ўстае на ногі. Прыйдзе час, і Беларусь таксама паўстане з попелу. І дай Бог, каб мы заплацілі за гэта меншую цану.

Пераклад фрагмэнту зроблены з часопіснае публікацыі аповесьці ("Иностранная литература" №8, 1990 г.).

Чэслаў Дзеканоўскі

Frutti di mare

(Дары мора)

фрагмэнт аповесьці

Ворша. Як паведаміў Алесь Шутаў, сустаршыня Аршанскага страйкавага камітэту, 24 красавіка з 9 гадзін раніцы на прывакзальным пляцы ў Воршы распачаўся мітынг, арганізаваны страйкамам. Агульная колькасьць яго ўдзельнікаў дасягала 10-15 тыс. чалавек. Мітынг вылучыў патрабаваньні, сугучныя патрабаваньням Менскага страйкаму (неадкладнае скліканьне сэсіі ВС БССР, выдзяленьне 15-хвілінаў прамога эфіру для забастоўшчыкаў на БТ і г.д.). А 15-ай гадзіне аршанскія рабочыя перадалі тэлефанаграму з гэтымі патрабаваньнямі дэпутатам апазіцыі ў ВС БССР. Дэпутат Галіна Сямдзянава паспрабавала абвясьціць зьмест тэлефанаграмы на паседжаньні Прэзідыюму ВС, але зрабіць ёй гэта не дазволілі. Пасьля гэтага прыблізна а 17-ай гадзіне ўдзельнікі мітынгу перакрылі чыгуначны рух на станцыях Ворша-Цэнтральная, Ворша-Усходняя й Ворша-Заходняя. Акцыю было вырашана працягваць да 20.00 24 красавіка. Калі да 10.00 25 красавіка ВС БССР не задаволіць патрабаваньні Аршанскага страйкаму, блякада чыгункі будзе працягнутая.

13 красавіка ў Менску адбыўся ўстаноўчы зьезд беларускае каталіцкае грамады. БКГ ставіць сваёй мэтаю адраджэньне традыцыйных хрысьціянскіх каштоўнасьцяў, вяртаньне беларускае мовы ў касьцёлы. На ўстаноўчым зьезьдзе , які праходзіў у Менскім палацы мастацтваў, прысутнічалі 107 дэлегатаў і 20 гасьцей з усяе Беларусі. Сярод дэлегатаў — літаратары В. Адамчык, І. Жарнасек, мастакі Ф. Янушкевіч, М. Купава, ксяндзы У. Чарняўскі, У. Пятрайціс ды інш. Старшынём БКГ абраны сп. Ф. Янушкевіч.

З 13 красавіка беларускія каталікі штодзённа з 8 да 10.30 служаць імшу ў Менскім касьцёле св. Роха.

Аршанскі гарадзкі страйкавы камітэт выдаў першы нумар свае газэты "Рабочая воля". Лёзунг газэты: "Мы выйдзем шчыльнымі радамі". У нумары зьмешчаныя звароты страйкаму Воршы ў выканкам гарадзкога савету, у Вярхоўны Савет БССР, у якіх сфармуляваныя патрабаваньні да мясцовых і рэспубліканскіх уладаў, зварот да жыхароў Беларусі. Большую частку нумару займае інфармацыя аб разгортваньні рабочага руху ў горадзе. Газэта выдаецца на беларускай і расейскай мовах, на прадпрыемствах ды ўстановах распаўсюджваецца бясплатна.

45-гадовы Тадэуш Кандрусевіч, які да нядаўняга часу быў біскупам Беларусі, прызначаны арцыбіскупам у Маскву. Кіраваць дыяцэзіямі ў Менску, Магілёве й Пінску будзе 70-гадовы Казімір Сьвёнтэк, былы пробашч Пінскага касьцёлу. Біскупам у Гародню прызначаны Аляксандр Лашкевіч зь Вільні.

На Беларусі біскуп Кандрусевіч кіраваў звыш 200 парафіямі й больш як 60 ксяндзамі. У Маскве на новай вышэйшай пасадзе ён будзе мець адзіны ў горадзе касьцёл. Тадэуш Кандрусевіч параўнальна ляяльна ставіўся да беларусаў-каталікаў, часам прамаўляў казаньні й служыў імшу па-беларуску. У адрозьненьні ад яго Казімір Сьвёнтэк лічыць сябе польскім ксяндзом польскага касьцёлу.. Як вядома, біскупаў прызначае непасрэдна Папа Ян-Павел ІІ. Новая палітыка Ватыкану на Беларусі?

14 красавіка ля Петрапаўлаўскае царквы ў Менску ўпершыню за савецкім часам адбылося адкрытае ўніяцкае набажэнства. Царква была закладзеная ўніятамі ў пачатку 17 ст., сёньня яна зьяўляецца адзіным у Менску помнікам уніяцкае архітэктуры.

Уніяцкая імша будзе адбывацца ля царквы штонядзелю. Побач зь беларускімі грэка-каталікамі праводзяць праваслаўнае набажэнства прадстаўнікі арганізацыяў "Память", "Белая Расея", "Русь", патрабуючы перадачы храму расейскай праваслаўнай царкве.

У Віцебску распрацоўваецца праект стварэньня таварна-сыравінавай і фондавай біржы, якая атрымала пакуль умоўную назву «Паўночна-заходняя».

З Грабяноўскага раёну Палтаўскае вобласьці назад у Салігорск адпраўленыя некалькі вагонаў калійных угнаеньняў. Прычына — іх радыяактыўная забруджанасьць. Як высьветлілася пры дадатковай праверцы, радыянукліды ўтрымліваліся ва ўсіх без выключэньня мяхах з угнаеньнямі.

Падрыхтаваў Уладзімер Панада.

АНАТОЛЬ САБЧАК:

Для сваёй абароны такому ўраду спатрэбяцца войскі

"Навіны": Сп. Сабчак, у адной з апошніх прамоваў старшыні Савету міністраў БССР сп. В. Кебіча ўзгадвалася Вашае імя, як аднаго з ускосных арганізатараў апошніх падзеяў на Беларусі.

А.С.: Перш за ўсё я хацеў-бы сказаць пра свае шчырыя сімпатыі й любоў да Беларусі. Мне імпануе беларуская грунтоўнасьць у стаўленьні да працы. Мне ў адрозьненьні ад камуністычных лідэраў падабаецца не паслухмяная й безгалосая рэспубліка, а той дух народу, які цудоўна апісаў у сваіх аповесьцях пра вайну Васіль Быкаў. На мой погляд, менавіта ў яго кнігах найбольш поўна раскрытая душа й сіла беларускага народу.

Што датычыць домыслаў старшыні Саўміну БССР сп. В. Кебіча, дык гэта звычайны прыём камуністычных лідэраў, ня здольных да канструктыўнага дыялёгу з апазіцыяй. Яны (у тым ліку і наш Прэзідэнт), часта спасылаюцца на існаваньне нейкіх дэструктыўных сілаў. У апошні час прадстаўнікоў гэтых дэструктыўных сілаў усё часьцей пачынаюць называць паймена, абвінавачваючы ў спробах разбурыць эканоміку.

"Навіны": Вы бачыце гэтаму якую-небудзь прычыну?

А.С.: На мой погляд сапраўдная дэструктыўная сіла, якая разбурае й саюз і эканоміку й прыязныя адносіны паміж народамі – гэта саюзнае камуністычнае кіраўніцтва зь яго жалезабэтоннымі прынцыпамі й няўменьнем рэагаваць на абстаноўку, нядзольнасьцю зразумець, што манаполіі КПСС на ўладу ўжо няма й ня будзе. Неабходны "круглы стол", сумеснае прыняцьце рашэньняў, неабходна стварыць урад народнага даверу, разам з апазіцыяй прыняць праграму выхаду з крызісу, праграму палітычных рэформаў, ісьці тым шляхам, якім ідуць нармальныя палітычныя партыі.

Уся бяда КПСС – у яе прэтэнзіях на манаполію. Камуністы гавораць, што нехта ірвецца да ўлады, быццам мы маем справу з дынастыйным правам на карону. Спробы іншых партыяў узяць уладу трактуюцца як нейкае злачынства. Даруйце, ідзе нармальнае фармаваньне шматпартыйнае структуры грамадзтва. Зь імкненьнем людзей да палітычнага плюралізму нельга не лічыцца.

Што-ж датычыцца абвінавачваньняў у мой адрас – гэта абсурд. Сваёй галоўнай заслугаю я лічу захаваньне стабільнае сітуацыі ў Ленінградзе. Я заўсёды казаў: страйкі – гэта скрайні выпадак. І Кебічу варта было-б прыслухацца да майго выступу 18 сакавіка ў Вярхоўным Савеце СССР, дзе я падкрэсьліў, што існуе рэальная небясьпека сутыкненьня войска й народу. Я працїўнік і леварадыкальных і кансэрватыўных спробаў сутыкнуць людзей. Калі я ўзгадваў Беларусь, дык толькі як рэспубліку, у якой палітычныя зьмены адбываюцца бязь вялікіх канфліктаў. Калі-б сп. Кебіч не шукаў ворагаў, ён убачыў-бы, што надыходзіць час падумаць пра зьмену палітычнага курсу. Кіраўнік, які ў жаданьні народу выказаць волю бачыць захады ворагаў, павінен падаць у адстаўку, бо ён асуджаны.

"Навіны": У чым Вы бачыце небясьпеку для працэсу, які пачаўся на Беларусі?

А.С.: Я ўжо казаў: урад, які не падтрымліваецца народам, асуджаны. Каб абараніць сябе, яму рана ці позна спатрэбіцца войска.

Запісала Сьвятлана Слугіна.

ЗАЯВА

Дэпутацкае апазіцыі БНФ у Вярхоўным Савеце БССР Аб неабходнасьці скліканьня нечарговае сэсіі ВС БССР

У сувязі з рэзкім абвастрэньнем палітычнага й эканамічнага становішча на Беларусі, улічваючы патрабаваньні страйкавых камітэтаў, дэпутацкая апазіцыя Беларускага Народнага Фронту настойвае на скліканьні нечарговае сэсіі Вярхоўнага Савету БССР не пазьней 25 красавіка 1991 года.

Лічым неабходным прыняць на гэтай сэсіі заканадаўчыя рашэньні па наступных пытаньнях:

– аб патрабаваньнях страйкавых камітэтаў і праграме стабілізацыі жыцьцёвага ўзроўню рэспублікі;

– аб наданьні канстытуцыйнае сілы Дэклярацыі аб дзяржаўным сувэрэнітэце Беларускай ССР;

– аб дэпартызацыі дзяржаўных структураў, прадпрыемстваў і навучальных установаў;

– аб вяртаньні маёмасьці КПСС-КПБ беларускаму народу;

– аб скасаваньні ўсіх прывілеяў партыйна-дзяржаўнай намэнклятуры;

– аб грамадзянстве ў Беларускай ССР;

– аб прыватызацыі дзяржаўнае маёмасьці;

– аб прыватнай уласнасьці на зямлю;

– аб вайсковай службе грамадзян Беларусі;

– аб сфармаваньні кааліцыйнага ўраду народнага даверу й антыкрызісным бюджэце Рэспублікі.

Акрамя таго, дэпутацкая апазіцыя прапануе да разгляду на сэсіі падрыхтаваны ёю праект Закону аб выбарах народных дэпутатаў на шматпартыйнай аснове.

Апазіцыя перакананая, што без вырашэньня гэтых пытаньняў немагчыма дасягнуць грамадзянскае згоды й стабілізацыі становішча на Беларусі.

Мы разьлічваем на актыўную падтрымку сваіх выбаршчыкаў, усіх, хто імкнецца да незалежнасьці нашае Бацькаўшчыны, каму дарагія ідэалы свабоды й дэмакратыі.

Народныя дэпутаты БССР:

С. Навумчык, Г. Сямдзянава, Л. Дзейка, В. Малашка, І. Германчук, В. Голубеў, Б. Гюнтэр, У. Станкевіч, А. Трусаў, Я. Глушкевіч, М. Сукач, А. Шут, В. Галубовіч, У. Новік, Я. Новікаў, С. Папкоў, Л. Зданевіч, В. Какоўка, І. Пырх, М. Крыжаноўскі, У. Грыбанаў, М. Маркевіч, А. Сьпіглазаў, А. Паркуль, І .Сямашка.

16 красавіка 1991 г. г. Менск.

Усе шляхі вядуць у Рым

На гэты раз старажытнае лацінскае выслоўе гучыць не ў пераносным сэнсе. Вечны горад са спачуваньнем адгукнуўся на сігнал бедзтва зь Беларусі. Усё пачалося летась, калі ў Рыме гасьцявалі вядомыя беларускія гісторыкі Анатоль Грыцкевіч і Адам Мальдзіс. За навуковым клопатам яны не забыліся сустрэцца з прадстаўнікамі гуманітарных арганізацыяў, распавялі пра Чарнобыльскую трагедыю на аўдыенцыі ў Папы Рымскага Яна-Паўла ІІ.

Ужо ў верасьні БНФ прымаў у Менску графіню Імакаляту Саляра дэль Борга, прадстаўніцу арганізацыі Міжнароднае дапамогі Мальтыйскага Ордэну.

15-19 сакавіка па запрашэньні БНФ у Менску знаходзіліся ўжо знаёмая нам графіня Саляра дэль Борга й кавалер Мальтыйскага Ордэну й прэзідэнт Ватыканскага дзіцячага шпіталя /аднаго з буйнейшых у Эўропе/ спадар Марчэла Сакецi. За плячыма сп. Сакецi 22 гады гуманітарнае дапамогі, у тым ліку пад кулямі ў Эрытрэі, у цяжкіх умовах на пакістана–афганскім памежжы.

Мальтыйскі Ордэн мае даўнія традыцыі. Ён узьнік у 1100 годзе ў Ерузаліме як рыцарскі ордэн дзеля абароны Сьвятое Зямлі, але з самага пачатку будаваў шпіталі й дапамагаў бедным. Мусульманская экспансія адсунула ордэн на абтоку Родас, а пазьней на Мальту. Цяпер штаб-кватэра Ордэну месьціцца ў Рыме, але мальтыйцы маюць сваіх паўнамоцных амбасадараў у 43 краінах і арганізацыйныя структуры па ўсім сьвеце.

На гэты раз госьці прыехалі з канкрэтным плянам дзеяньняў. З дапамогаю італьянскага ўраду Мальтыйскі Ордэн падрыхтаваў для прыёму на адпачынак і аздараўленьне дзяцей з чарнобыльскіх раёнаў Беларусі некалькі лягераў, дзе ўлетку адпачывае італьянская дзятва. Праект разьлічаны на гады, на тысячы дзяцей. І магчыма будзе распаўсюджаны пад пратэкцыяй Ордэну таксама на дзіцячыя лягеры ў іншых краінах Эўропы й Амэрыкі. З групамі дзяцей паедуць беларускія выхавацелі. Сярод іх абавязкова павінны быць тыя, хто валодае італьянскай моваю. Лягеры Мальтыйскага Ордэну будуць прымаць групы беларускіх дзяцей круглы год.

Першая група ў 25 дзяцей з Нароўлі й 5 выхавацеляў будзе знаходзіца у лягеры пад Рымам зь сярэдзіны красавіка да сярэдзіны траўня. Мэмарандум аб пагадненьні да супрацоўніцтва ў дапамозе чарнобыльскім дзецям падпісалі сп. М.Сакецi й старшыня Менскае гарадзкое арганізацыі БНФ народны дэпутат БССР сп. В.Голубеў. Пагадненьне дзейснае да канца гэтага году й будзе адноўленае ў пашыраным выглядзе на далейшы пэрыяд. Кіраўніцтва Міністэрства замежных справаў БССР, пасол Італіі ў СССР і пасол СССР у Італіі паабяцалі поўную падтрымку ў рэалізацыі гэтае праграмы.

Госьці мелі сустрэчы зь вядомымі медыкамі ў шпіталях, дзе лечацца пацярпелыя ад катастрофы, з кіраўніцтвам БНФ, дэпутатамі апазіцыі ў Вярхоўным Савеце БССР. Наведалі пасёлак Дружны пад Менскам, дзе жывуць сотні людзей, пераселеных з Прыпяці, што на Гомельшчыне. У сваёй дзейнасьці мальтыйскія рыцары часта сутыкаюцца з чалавечымі пакутамі, бязьмежным няшчасьцем па ўсёй зямлі. Але гэта не зрабіла іх чэрствымі, абыякавымі да чужога болю. Іхні прынцып – дапамагаць эфэктыўна й як мага хутчэй.

Валеры Буйвал.

ХТО ЁСЦЬ ХТО у беларускім рабочым руху?

СЯРГЕЙ АНТОНЧЫК

"Хачу, каб усё ў нас адбылося спакойна й мірна, каб не было ахвяраў. Рэжым здольны на ўсё. Таму мы мусім быць моцнымі. Чым мацнейшымі мы зробімся, тым меншай будзе верагоднасьць трагічных падзеяў".

Нарадзіўся ў 1956 у мястэчку Плешчаніцы Лагойскага раёну Менскае вобласьці. Беларус. Беспартыйны. Дэпутат Вярхоўнага Савету БССР. Адукацыя сярэдняя (скончыў плешчаніцкую СШ №1, 1974). У 1974 – 76 служыў у войску. Да вайсковае службы й кароткі час пасьля яе працаваў лесасекам у комплекснай брыгадзе. З 1977 працуе на менскім заводзе імя Леніна – гальванік, апаратчык хімводаачысткі. З 1988 удзельнічае ў руху Беларускага Народнага Фронту "Адраджэньне", на 2-м Зьезьдзе БНФ (сакавік 1991) быў выбраны ў склад Сойму. Адзін са стваральнікаў Рабочага Саюзу (з1989). Жанаты, трое дзяцей (12, 12 і 13 год).

ГЕНАДЗЬ БЫКАЎ

"Рабочыя зразумелі, што іх не абароняць ані КПСС ані афіцыйныя прафсаюзы – арганізацыі, якія страцілі народны давер. Людзям даводзіцца бараніць сябе самім".

Нарадзіўся ў 1957 на чыгуначнай станцыі Крулеўшчызна Докшыцкага раёну Віцебскае вобласьці. Беларус. Беспартыйны (у 1983 – 90 у складзе КПСС, выйшаў з партыі па ўласным жаданьні). Крулеўшчызьненскую СШ скончыў у 1974. Працаваў. У 1976 – 78 на вайсковай службе. Адукацыя вышэйшая (завочна скончыў гістарычны факультэт БДУ, 1987). З 1987 працуе на менскім заводзе аўтаматычных ліній – шліфоўшчык. З 1988 удзельнічае ў руху Беларускага Народнага Фронту "Адраджэньне". Удзельнік Устаноўчага зьезду БНФ, сябра Рады БНФ Партызанскага раёну г. Менску. Адзін са стваральнікаў Рабочага Саюзу Беларусі (з 1989). Жанаты, двое дзяцей (11 і 12 год).

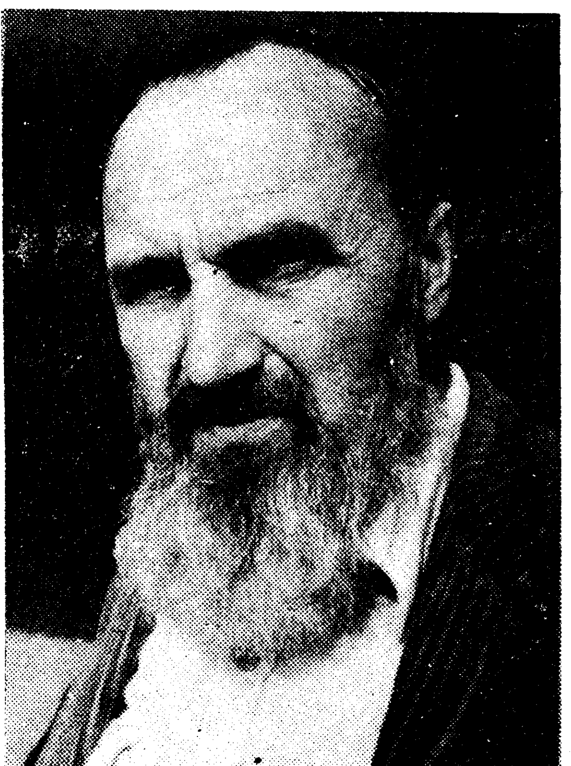
ГЕОРГ МУХІН

"Калі ў 1988 годзе на Маскоўскіх могілках людзей разагналі газам, я падумаў: час вызначыць сваё месца ў жыцьці. Ужо ў жніўні наступнага году я прымаў удзел у стварэньні Рабочага Саюзу Беларусі".

Нарадзіўся ў 1949 у Чэмбурлінскім раёне Кемераўскае вобласьці ў сям'і вайскоўца. Расеец. Беспартыйны. Адукацыя сярэднетэхнічная. Скончыў агульнаадукацыйную школу (1968) і Гарадзенскі хіміка-тэхналягічны тэхнікум. У 1970 – 72 – служыў у войску. У 1972 – 80 працаваў на менскім заводзе імя Кастрычніцкае рэвалюцыі – токарам, наладчыкам станкоў зь лічбавым праграмным кіраваньнем. З 1980 працуе на менскім заводзе "Электронмаш" – наладчык станкоў з ЛПК. У руху Беларускага Народнага Фронту "Адраджэньне" удзельнічае з 1988, давераная асоба народнага дэпутата СССР Мікалая Ігнатовіча. На Устаноўчым зьезьдзе БНФ выбраны ў склад Сойму (чэрвень 1989), сябра Ўправы БНФ. Адзін са стваральнікаў Рабочага Саюзу Беларусі (з 1989). Жанаты, двое дзяцей (10 і 13 год).

ІВАН ЮРГЕВІЧ

"Рабочы рух – рэакцыя абуджанага народу на камуністычны рэжым. Толькі пад націскам масавага рабочага руху можа быць створаны ўрад, які сапраўды будзе прадстаўляць народ і абараняць яго інтарэсы".

Нарадзіўся ў 1943 у вёсцы Целешы Докшыцкага раёну Віцебскае вобласьці. Беларус. Беспартыйны. Скончыў 7 клясаў агульнаадукацыйнае школы (1957). З 1960 працаваў у лесагаспадарцы Пячорскага раёну Комі АССР, вучыўся ў горна-прамысловай вучэльні ў Варкуце. З 1963 працаваў на Варкуцінскіх шахтах, электрасьлесар. У 1964 – 67 служыў у войску. Пасьля звальненьня з войска працаваў на варкуцінскіх шахтах. У 1973 – 76 працаваў на Нарыльскім мэталюргічным камбінаце, рабочы. З 1976 – у Салігорску. Працуе ў ВА "Беларуськалій", машыніст горна-выемачных машын. Сябра рады працоўнага калектыву аб'яднаньня. У руху Беларускага Народнага Фронту "Адраджэньне" удзельнічае з 1988. Сябра Салігорскае гарадзкое Рады БНФ. Сустаршыня страйкаму 4-га рудаўпраўленьня. Жанаты, сыну 28 год.

AD РЭDАКЦЫІІ

У мінулым нумары мы распавялі пра першы этап рэгістрацыі "Навінаў БНФ "Адраджэньне". Практычны досьвед нашае рэдакцыі можа быць цікавы для іншых незалежных выдаўцоў.

Рэгіструючы газэту ў Дзяржкамдруку, мы даволі хутка зразумелі, што савецкія заканадаўцы стварылі яшчэ адзін "мёртвы" закон. У функцыі дзяржаўных органаў уваходзіць выключна фіксацыя новых выданьняў, што дае Дзяржкамдруку "маральнае права" зьбіраць па 2000 рублёў за разгляд заявы. Такім чынам, тым, хто мае намер пачаць выпуск свае газэты, з самага пачатку варта арыентавацца на свае сілы й, безумоўна, грунтоўна падумаць.

Выдадзенае Дзяржкамдрукам рэгістрацыйнае пасьведчаньне ня робіць рэдакцыю юрыдычнай асобаю, а зьяўляецца чымсьці накшталт ліцэнзіі на права выдаваць пэрыядычнае выданьне. Таму, зарэгістраваўшы газэту як сродак масавае інфармацыі, мы мусілі асобна рэгістраваць рэдакцыю як прадпрыемства. Вось гэты, другі этап легалізацыі газэты, быў зьвязаны з найбольшымі цяжкасьцямі.

Найперш давялося сутыкнуцца з праблемаю юрыдычнага адрасу, якая зьяўляецца асноўнай пры рэгістрацыі любога прадпрыемства. Спэцыфіка дзейнасьці дазваліла-б пачаць працу на прыватнай кватэры, але існае заканадаўства такога рашэньня не дапушчае. Няма прэцэдэнтаў афармленьня юрыдычнага адрасу й на кватэру, што знаходзіцца ва ўласнасьці грамадзяніна, гэта магчыма тэарытычна, але вымагае працяглае працэдуры й, цалкам верагодна, судовага разбору.

Такім чынам, супрацоўнікі менскіх райвыканкамаў давалі "Навінам БНФ" катэгарычную адмову, маўляў, у раёне няма вольных плошчаў для размяшчэньня вашае фірмы.

Але, калі ўжо мала хто спадзяваўся на посьпех, Ленінскі савет, апярэдзіўшы прыняцьце закону пра мяйсцовае самакіраваньне прыняў рашэньне пра аб'яднаньне Прэзідыюму райсавету з райвыканкамам, што й дазволіла выканаўчаму воргану стаць больш самастойным. Так, у выпадку з "Навінамі БНФ" ён кіраваўся здаровым сэнсам, разважаючы, што ў цывілізаваным грамадзтве прэса розных палітычных арганізацыяў павінна мець хаця-б адносна роўныя магчымасьці.

Безумоўна, гэта толькі нязначная частка складанасьцяў, якія паўстаюць перад новымі газэтамі. Асновы выдавецкае дзейнасьці – папера, друкарня й распаўсюднікі – новыя перашкоды ў справе. Вось адкуль бяруцца параўнальна высокія цэны на незалежную прэсу. "Саюздрук" як манапаліст, натуральна, дыктуе ўмовы пагадненьняў, паводле якіх, як правіла, страты ад нерэалізаванае прадукцыі цалкам нясуць газэты. Непасрэдныя-ж прадаўцы ня маюць стымулу да рэалізацыі. Цяжкасьці з папераю й высокія каштарысы перасылкі пакуль не дазваляюць разгарнуць падпіску на газэту. Зараз нельга сказаць, ці зможа газэта забясьпечыць рытмічны выпуск.

Магчыма, чытача зацікавяць прыкладныя выдаткі на адзін нумар пэрыядычнага выданьня накладам 30000 асобнікаў коштам 50 капеек:

папера – 3-6 тыс. рублёў;
друкарня – 10-25% ад кошту накладу;
рэалізацыя – 20-31,6% ад кошту накладу;
экспэдыцыя – да 20% ад кошту накладу;
транспартныя выдаткі – 150-300 рублёў.

Чытач можа пераканацца, што высокая цана мае аб'ектыўныя падставы.

Востра паўстае пытаньне пра стварэньне ўласных сістэмаў распаўсюду, і менавіта ў гэтым накірунку мажлівае супрацоўніцтва ўсіх зацікаўленых газэтаў. Мяркуем, што аб'яднаньне незалежных выдаўцоў магло-б мець шанцы й на вырашэньне пытаньня з папераю й друкарнямі на дзяржаўным узроўні. Адным словам, "Навіны" запрашаюць усіх, хто зацікавіўся гэтай ідэяй, да супрацоўніцтва.

Рэдакцыя "Навінаў БНФ" запрашае ахвотных распаўсюджваць газэту зьвяртацца па тэлефонах: 49-05-36 (Аляксандр); 27-06-04 (рэдакцыя).

НАВІНЫ Беларускага Народнага Фронту "АДРАДЖЭНЬНЕ"

Нумар падрыхтавалі: Алена Вашчанка, Кастусь Вашчанка, Кастусь Войтка, Алена Галаўчак, Павел Данейка, Юры Дракахруст, Аляксандр Лазоўскі, Ірына Лазоўская, Уладзімер Панада, Юры Рагуля, Алесь Суша(рэдактар), Валеры Сядоў, Павел Тушынскі.
Заснавальнік Зянон Пазьняк. Ліцэнзія №67. Меркаваньне аўтараў публікаваных матар'ялаў не абавязкова супадае зь меркаваньнем рэдакцыі й кіраўніцтва БНФ. Рукапісы рэдакцыя не рэцэнзуе й ня вяртае.
Адрас: 220050, Менск, вул. К. Маркса, 25–79. Тэл. 27-06-04.

Типография. г. Орша, ул. Минская, 3, Сп. печати офсетный. Объем 2 п. л. Тираж 20 тыс. Заказ №2133.